dicium proximo; multò minùs id licet extra necessitatem, cùm subest periculum irrogandi injuriam Deo & faciendi irritum Sacramentum. Et his adde quæ in proposito dicta sunt suprà in 21. fundamento.

Eodem modo nequaquam sustineri potest quod dictum est
380 suprà num. 39. Sacerdoti eligenti opinionem probabilem, prætermissâ probabiliori, Ecclesiam tribuere Jurisdictionem ad absolvendum: eò quòd indè oriatur titulus putativus cum communi errore. Etenim error undè elicitur præsumptio Jurisdictionis ab Ecclesiâ tributæ, debet esse communis; & titulus putativus provenire debet à legitimo Superiore: ut in c. Dudùm, il. 2. de elect. & ibi docent Innoc. num. 3. Hostien. super ver. Damnabiliter. Joannes Andreas num. 42. Anton. de Butr. num. 26. Card. quæst. 6. & Abb. num. 20. qui expressiùs loquitur de utroque requisito: dicens, glossam ibi esse singularem & à Doctoribus communiter approbari. Idem tenet in c. Nihil de elect. gloss. fin. vers. Sed pone quod talis Prælatus per text. in c. Infamis 3. quæst. 7. & alia Jura ibi allegata. Innoc. num. 3. & 4. vers. Si autem non sit intrusus suâ autoritate. Joannes Andreas post Hostien. & Compostel. col. fin. in ult. gloss. vers. Et dicunt quòd omnia quæ facit electus. Et Abb. num. 11. vers. Nec communis error juvat ex quo deest autoritas Superioris; Nam Lex Barbarius, ff. de Offic. Prætor fundat se super communi errore & super autoritate Superioris; nam ille servus qui putabatur liber, habuit officium à Superiore; & sic concurrebant ibi duo: scilicet autoritas Superioris & communis error; secùs autem ubi adesset unum tantùm, ut tenuit hic Innoc. & Bald. in repet. d. l. Barbarius. Hactenùs verba Abbatis. Rossella in verbo Confessio Sacramentalis 3. num. 41. Angel. Confessio 4. num. 12. Silvest. Confessor. 2. n. 15. Navar. in c. Placuit de pœnit. dist. 6. num. 177. & in Manuali, c. 9. num. 11. quam sententiam bis etiam secuta est Sacra Congregatio Concilii: ut scripsi pleniùs in capite Super eo de crimine falsit. atqui utrumque requisitum deficit hoc casu; nam eo ipso quod Sacerdos eligens opinionem probabilem cognoscit contrariam esse probabiliorem, excluditur communis error; probabiliora enim sunt quæ videntur omnibus vel multis, vel sapientibus: id est vel omnibus vel plurimis: ut habetur in 1. Topic. c. 1. ad quod ponderanda sunt etiam verba illa Innoc. in d. c. Dudùm: videlicet, potest dici animas non deceptas; cùm ab omnibus habeatur Prælatus. Item eo ipso quod Sacerdos affirmat titulum putativum oriri tantùm ex suâ propriâ opinione & credulitate probabili, satis clarè hinc excluditur titulus proveniens à legitimo superiore: undè prædictorum opinionem meritò refellit Joannes Sancius in Select. disput. 44 num. 19.

Ex quibus patet etiam ex Theologis nostri temporis non multos esse, qui generaliter & indistinctè affirment licere in concursu probabilium opinionum eligere minùs probabilem & minùs tutam, cum plurimi sentiant oppositum in Consiliario, in Judice, in Medico, in Rege & in administratore Sacramentorum.

381 His adjice quod autores moderni, qui allegantur Pro contrariâ sententiâ, sunt inter se admodum varii & diffidentes. Nam alii generaliter tenent in quacumque materiâ licitum esse amplecti opinionem minùs probabilem habentem minimum probabilitatis, etiamsi de hac minimâ probabilitate habeatur minima probabilitas sine evidentiâ. Sic Pasqualigus decis. 19. num. 2. Alii limitant, ut ita demùm sit licitum sequi minùs probabilem, si habeamus evidentiam de illius probabilitate. Bresserus de conscientiâ lib. 3. c. 5. Merula disp. 3. c. 4. Alii magis limitant, ut solum liceat sequi minimam probabilitatem, quandò aliter grave damnum evitari non potest. Salas part. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 5. Valentia disp. 9. quæst. 14. Alii affirmant usum opinionis minùs probabilis esse licitum in foro conscientiæ dumtaxat, non autem in foro fori. Ita Sanchez, in Decal. lib. 1. cap. 10. Layman de Doctr. moral. lib. 6. cap. 4. Alii dicunt ad hoc, ut liceat sequi minùs probabilem, priùs diligentiam adhibendam esse an possimus certificari de magis probabili opposita. Baldellus de conscientiâ disp. 3. cap. 4. Alii non admittunt regulam sequendi magis probabilem in materiâ Sacramentorum. Vasquez disp. 60. c. 3. Suarez tom. 4. disp. 26. sect. 6. Filiucius tract. 21. cap. 4. Alii ab hac regulâ excipiunt casus spectantes ad materiam Fidei. Sic Bardi. disp. 11. Select. moral. §. 8. & Bannes 2. 2. quæst. 1. art. 10. Sed contrarium tenet Spinula de liberâ & prudenti electione disp. 3. sect. 2. Alii adhuc magis limitant prædictam regulam ut locum non habeat in materiâ justitiæ commutativæ & in casibus ubi agitur de interesse proximi. Idem Bardi loco cit. Valentia disp. 5. part. 4. quæst. 7. Alii sentiunt probabiliorem opinionem sequendam esse de consilio tantùm, Sanchez ubi suprà. Alii verò nec de consilio, nec de Præcepto, Joannes Sancius in Selectis disp. 44. Caramuël Theolog. Regul. disp. 6. Alii affirmant ex præcepto sequendam esse sententiam minimam habentem probabilitatem ad vitandam infamiam, vel aliud grave damnum: Pasqualigus decis. 30. Alii verò negant. Villalob. tract. 1. Summ. disp. 1. cap. 8. & Sanchez de Matrim. lib. 2. disp. 36. Alii censent esse licitum sequi minùs probabilem, quando non imminet aliquod periculum, ad quod vitandum prudentia dictat contrariam sententiam eligi debere. Bonacina disp. 2. de pecc. quæst. 4. punct. 4. Demum alii existimant hanc regulam de sequendâ opinione minùs probabili esse tantùm probabilem. Sanchez loco cit. Alii verò esse certissimam. Pasqualigus decis. 5. num. Plura etiam alia discrimina & varietates patebunt legentibus eorum scripta. Quare cùm præallegati Doctores sint adeò varii in explicandâ sententiâ de sequendâ opinione minùs probabili, utique non sunt tantæ autoritatis, ac si uniformiter loquerentur; ac proindè pro unâ sententiâ univocâ simul omnes supra enumerati citari non possunt, ut accuratè observat novissimè Julius Mercorus de Probabilitate opinionum p. 2. art. 27.

In Advocato tantùm subest aliqua difficultas. In quo tamen videtur distinguendum an ex duabus opinionibus oppo- 382
sitis utraque sit æquè probabilis, an verò una sit probabilis & altera probabilior.

Primo casu siquidem Advocatus proponat clientulo suo unam ex prædictis opinionibus veluti certam, affirmetque 383
illam absolutè fovere bonum jus, utique peccat; tùm quia cum articulus propter conflictum argumentorum & rationum utrinque probabilium sit dubius; ut latè firmatum est suprà in 2. quæst. pro parte negativâ in 2. concl. à num. 125. usque ad num. 171. Advocatus, qui proponit rem dubiam & periculosam, tanquam certam, ac tutam, mentitur. Atqui nec artificioso mendacio, nec simplici verbo oportet decipere quemquam, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam, ut legitur in c. Nec artificioso 22. quæst. 2. At idem text. in c. Ne quis c. Faciat c. Omne genus, ibi: Nec ut præstes mentiri studeas, nec qualibet fallacia vitam alicujus defendas, & c. seqq. eâd. caus. & quæst. Et in causarum patrono est text. in l. Rem non novam, §. Patroni, C. De jud. Et docet D. Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 3. ad 3. tum quia proponendo rem dubiam veluti certam, inducit clientulum per deceptionem ad litigandum, qui fortè non litigaret, si rem dubiam intelligeret. Ideòque tenetur ei ad damna & interesse, l. Non est ignotum, Cod. De administr. tut. & tradit Silvester in ver. Advocatus num. 5. vers. Quamdiu causa est dubia. Atque in hunc sensum videntur accipiendi Theologi, qui simpliciter asserunt, Advocatum non posse in causâ dubiâ patrocinari. Sin autem Advocatus proponat articulum tanquam dubium, sicuti est propter rationes utrin- 384
que suasibiles: tunc potest tutâ conscientiâ in illâ causâ patrocinari, ut probatur in d. l. Advocati in princ. C. De advoc. divers. judic. ubi Advocati imprimis indè laudantur, quia dirimunt ambigua fata causarum. Ergò si patrocinium præstent in causâ ambiguâ, non peccant, sed magis laudandi sunt, c. Qui peccat. 23. quæst. 4. Prætereà proponendo rem tanquam dubiam, non inducunt clientulum ad temerè litigandum quia temerè litigare non dicitur qui du- 385
bius est, sed qui scit se jus non habere, gloss. 1. in l. Eum quem temerè ff. De judic. Item ut inquit Arist. lib. Rhetor. litigantis nihil est nisi ostendere quia res est vel non est vel quia facta est vel non facta est: utrum autem sit justa vel injusta, oportet ipsum Judicem cognoscere & non discere à litigantibus. Itaque Advocati nec Sententiam proferunt nec Judicem cogunt proferre; sed tantùm proponunt quæ sui clientuli jus confirmare possunt, quæ proponere Judici in Causâ dubiâ non est injustum & multùm prodesse potest, ut à Judice Causa meliùs expendatur, c. Judicantem 30. quæst. ult. gloss. 2. in c. Graves 35. quæst. 9. cùm Causarum merita partium assertione pandantur, l. fin. C. si per vim vel alio modo. Et propterea verba illa textùs: Advocati qui dirimunt ambigua facta Causarum &c. gloss. exponit, dicens: dirimunt, id est dicunt ea propter quæ dirimuntur; nam ipsi non dirimunt, sed Judex; & in ver. lapsa dicit causam ejus qui Sententiam contrariam reportavit ob omissas juris allegationes postmodùm instaurari per Advocati industriam. Ad hæc nisi Advocato 386
liceret consulere in Causâ dubiâ: sequeretur ut ferè nullo casu eidem liceret patrocinari; & supprimi possent ferè universa Orbis Tribunalia; plerumque enim non consuevit litigari, nisi de rebus dubiis & propterea incertus dicitur litis eventus, l. Quod debetur ff. de pecul. & Causæ terminus manifestare poterit qui timidiùs quique audaciùs judicium vel reliquerunt vel protulerunt, d. l. Rem non novam §. Patroni, C. de Judic. & gloss. in d. l. Advocati, exponit verba illa ambigua fata: id est fines. Hinc passim videmus Sententias latas in primâ instantiâ revocari per Judices apellationis & has rursus retractari in tertiâ instantiâ & decisiones crebrò variari, Ad hoc c. nec novum & ibi glossa 1. 8. quæst. 1. & l. Si unus §. Principaliter, ibi: propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem ff. de recept. arbitr. Satis est igitur ut Advocatus moveatur probabilibus rationibus, l. 4. C. Manda. Et cum Advocati in Causis ex utrâque parte debeant esse æquales, l. Providendum, C. de postulan. & idcircò in omni Causâ quotidiè videamus scribere utrinquè Advocatos; si hoc licitum non esset: consequens esset, ut 387

Advocati penè omnes damnarentur; & falsum esset quod ait Hostiensis in procemio Summæ: Advocatos rectos meliorem vitam facere quàm Fratres Prædicatores vel alios Religiosos. Sunt pro hac Sententiâ Divus Antoninus pag. 2. tit. 1. c. 19. §. 8. Aliàs est 3. pag. tit. 6. c. 2. §. 14. Angel. in ver. Advocatus, num. 17. Silvester eod. vers. quæst. 10. Armilla num. 20. Navar. in Manual. c. 25. num. 28. vers. Quamvis si Causa est dubia. Sot. lib. 1. de Justitiâ & Jure quæst. 8. Tolet. in Sum. lib. 5. c. 60. num. 2.

388 Secundo casu, cùm scilicèt una opinio est probabilis; altera probabilior: verius videtur Advocatum non posse consulere nec patrocinari pro parte minùs probabili: ratio est, quia nemo potest consulere alteri id quod ille absque peccato exequi non potest, cap. Error cum duobus seqq. 83. dist. S. Thomas in loco proximè allegato. Canonistæ in c. Tua nos de homic. Sed cliens non potest agere causam minùs probabilem; nec Judex pro illâ parte sententiam ferre, sed uterque tenetur omninò sequi partem probabiliorem, ut latissimè probatum est supra quadraginta duobus fundamentis: ergò Advocatus non potest in eâ Causâ consulere aut patrocinari. Quod clarè censit Navar. in Manual. c. 25. num. 28. vers. Et qui, dum affirmat peccare Advocatum qui patrocinatur in Causâ, quam licèt nesciat omninò esse injustam: magis tamen reputat esse injustam quàm justam. Post Anton. de Butr. quem citat in c. Brevi de jurejur.
389 Idque quidquid senserint Theologi relati à Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 52. vendicat sibi locum: etiamsi Advocatus pandat clientulo suo rationes adversarii esse probabiliores; siquidem adhuc ei non licet clientulo etiam
390 scienti & consentienti auxilium ferre. Imò, si in principio litis credat rationes sui clientuli esse veriores seu probabiliores & in processu comperiat illas esse minùs probabiles & minùs justam Causam: tenetur Causam ipsam deferere vel eum cujus Causam agit ad cedendum inducere; sive ad componendum sine damno adversarii, secundùm Sanctum Thomam 2. 2. quæst. 71. art. 3. Silvest in ver. Advocatus, num. 5. §. 10. Navar. in Manual. c. 25. num 201. vers. Et qui à principio credit justam & est textus in d. l. Rem non novam, §. Patroni, C. de judic. ibi; sed etsi certamine procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit, à Causâ rece-
391 dant. Et quamvis multi existimaverint non esse prohibitum Advocato sequi opinionem minùs probabilem, nisi in Causâ sanguinis vel civili omnium bonorum: ut Sotus Tolet. & alii relati à Sanchez d. c. 9. num. 52. Verè tamen sive causa sit criminalis, sive civilis & sive agatur de omnibus bonis; sive de illorum parte: nunquam licet Advocato patrocinari in Causâ minus probabili seu minùs justâ. Bartol. in l. 1. § Si quis apud ff. Quod quisque juris; & S. Thomas loco citato. Quippè major aut minor quantitas controversa
392 auget vel minuit injustitiam; sed peccati speciem non mutat. Ideòque videmus furti actionem dari etiam de re minimâ: puta pro gallinâ, pro ansere: imò etiam pro ovo, ut dicit glossa in §. Gallinarum in ver. Qui lucrandi animo, instit. de rer. divis. quam sequuntur omnes, teste Tiraquel. in tract. de judic. in rebus minimis, fol. 50 col. 2. vers. decimo. Et Clarus in §. Furtum, vers. Pariter etiam adjicimus. Hæc de Advocato.
393 Nonobstant modo argumenta contraria. Ad primum namque respondetur, negando majorem: imò enim qui in actibus humanis ad mores pertinentibus eligit opinionem minùs probabilem; imprudenter agit, quia tenetur pro regulâ suorum actuum eligere verum quod est objectum prudentiæ; & tamen eligit minùs probabile quod plerumque est falsum. Item tenetur eligere quod est perpetuò verùm & stabile; & nihilominùs eligit opinionem minùs probabilem quæ hodiè videtur vera; sed posteà verisimiliùs apparebit falsa. Item ut prudenter agat, tenetur judicare de re secundùm quod est & tamen judicat secundùm quod putavit esse minùs probabiliter. Item debet esse certus saltem moraliter de rectitudine suæ operationis: quam tamen certitudinem profectò non habet judicium minùs probabile; sed prorsùs fluctuat & vacillat propter fortiora motiva opinionis oppositæ. Item debet uti principio infallibili & tamen utitur opinione minùs probabili, quam mentiri & fallere plerumque contingit & falli. Item ex prudentiâ tenetur eligere certum & dimittere incertum; & tamen eligit judicium minùs probabile quod est obnoxium magnæ formidini propter validiora motiva partis alterius; & ideò est omninò timidum & incertum. Item tenetur agere cum veritate; & tamen sequitur minùs probabilem opinionem, quæ ut in pluribus est falsa; & ideò à ratione virtutis proculdubio excluditur. Item tenetur eligere bonum & rectum; & eligit minùs probabile quod plerumque se habet ad malum & obliquum. Item ne sit imprudens, tenetur cavere periculum & nihilominùs eligendo quod minùs probabile est ac minùs tutum: exponit se manifestò discrimini, prout hæc omnia & alia plura his similia patent per viginti sex fundamenta superiùs allata in primâ quæstione pro parte negativâ, à num. 59. usque ad num. 112. & probantur in 2. 3. & 7. fundamento pro hac sententiâ.

Ad confirmationem respondetur primò negando assumptum; quia etsi Deus dederit nobis dictamen rationis ad rectè operandum: non tamen constituit formalem rationem rectitudinis humanæ operationis in ipsâ probabili rectitudinis apparentiâ, cùm hæc indifferenter se habeat ad rectum & obliquum, sed in solâ rectitudinis veritate secundùm illud Eccles. 37. 20. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, ut fuse explicatum est suprà in primâ quæstione num. 60.

Deindè respondetur, argumentum retorqueri ex eodem principio, cui præcipuè innituntur defensores probabilitatum: videlicet, qui operatur id quod probabiliter apparet rectum, secundùm eos non peccat. Ergò à contrario peccat qui operatur id quod apparet non rectum, cap. Hospitiolum in fin. 33. dist. & ibi glossa unica in princ. Sed qui sequitur opinionem minùs probabilem, in concursu probabilioris operatur id quod sibi apparet non rectum, quia fortiora motiva probabilioris opinionis oppositæ negant hujusmodi opus esse rectum: ut constat ex dictis in pluribus fundamentis pro hac sententiâ: & præcipuè in primo & 23. num. 257. & num. 281. Ergò qui sequitur opinionem minùs probabilem, concurrente probabiliori, peccat. Si igitur æquanimiter observanda est regula à Deo tradita hominibus pro morum directione, quæ, ut ipsi affirmant, consistit in hoc, ut id solum liceat operari, quod nobis probabiliter apparet rectum, in concurrentiâ opinionis minùs probabilis & probabilioris si illa dictet opus esse rectum, hæc verò non esse rectum, utiquè potiùs abstinendum est ab opere, quia attentâ ratione apparentiæ, quæ secundùm eos est ratio formalis dictæ regulæ, hujusmodi opus magis apparet non rectum quàm rectum; & eidem regulæ adversatur potiùs quàm conformetur. Id quod pulchro exemplo confirmat Julius Mercorus in suo opere, de Probabilitate opinionum part. 2. art. 8. videlicet: Rex in expeditione Militari præcepit duci sui exercitus, ut in gravioribus negotiis sequatur consilium septem Seniorum, quos ei collaterales nominatim constituit. Occurit hostis, consuliturque an acie sit dimicandum, ex iis, qui sunt à consiliis, tres affirmant, reliqui negant. Si dux tunc nihilominus vellet præliari, quippe ageret contra Præceptum Regis, apud quem non excusaretur, si vocatus ad reddendam rationem pugnæ, vellet sic paralogizare. Rex præcepit mihi agere juxta consilium Seniorum. Sed tres, quorum consilium sum secutus, sunt seniores. Ergò pugnando feci juxta Præceptum Regis. Nam protinùs fiscalis ipsum tanquam deluzorem Regii mandati redargueret simili Syllogismo. Imò fecisti contra mandatum Regis, quod erat, ut sequereris consilium Seniorum. Sed quatuor, quorum consilium non es secutus, erant Seniores constituti à Rege pro consilio. Ergò pugnando fecisti contra mandatum Regis; ideòque puniri debes, tametsi res benè cesserit, ut l. Desertorem, §. In bello, ff. De re milit. Porrò non secùs apud Regem Regum se excusant, qui indistinctè utuntur sententia minùs probabili in concursu probabilioris, dum illum paralogismum replicant. Deus solum à nobis exigit, ut sequamur consilium rationis. Sed dictamen juxta opinionem minùs probabilem concurrente probabiliori est consilium rationis. Ergò qui sequitur opinionem minùs probabilem concurrente probabiliori, non facit contra Divinum Mandatum. Non enim animadvertunt ex adverso remordere, ac redarguere sinderesim, quæ in interiori foro gerit vicem vigilantissimi fiscalis. Arguit enim. Si fateris id solum esse opus licitum, quod ex consilio rationis apparet honestum, fugere debes quod tibi apparet ex consilio ejusdem rationis non honestum. Igitur contra Divinum Mandatum agis, qui eligis opus, quod tibi suggerit opinio probabilis, cum idem ex consilio opinionis probabilioris, magis appareat non honestum.

Ad secundum & tertium respondetur negando minorem; imò enim etiam is, qui opinionem probabilem eligit, moralem certitudinem non habet de honestate operationis, quin pontius vacillat & fluctuat, qua opinio est acceptio unius partis cum formidine alterius, & ubi est opinio, ibi est vacillatio, quæ sunt præcisa verba S. Bonaventuræ in 3. sent. dist. 24. quæst. 24. vers. Item opinio ante num. 23. Et probatum est suprà in 1. q. in 6. & 7. fundamento & in 22. cum quatuor sequentibus pro sententiâ negativâ & in responsione ad secundum argumentum num. 111. Ergò multò magis caret morali certitudine, qui sequitur opinionem minùs probabilem in concursu probabilioris, ut constat ex dictis suprà in 2. 3. 11. & 12. fundamentis pro hac sententiâ.

Ad quartum responsum est suprà in 1. quæst. num. 111. in responsione ad quartum argumentum, negando scilicet antecedens & negando consequentiam. Nam ibi dicta concludunt à fortiori in casu præsenti, in quo agitur de electione opinionis minùs probabilis, relictâ probabiliori, & ibi vide rationem diversitatis inter speculativa & moralia.

Ad quintum respondetur negando minorem, imò enim 394

bonorum ostendunt, quod non viæ dicendæ sunt, sed diverticulæ, & semitæ, quæ nunquam tandem ad unum exitum terminantur. Utinam institueretur quod sicuti in foro contentiosò accipiuntur communiter receptæ sententiæ, ita & in foro pœnitentiali idem statueretur decretis provisuis, præscribendo hos, non illos recipiendas. Quàm benè id effet consultum Ecclesiæ! brevi tempore reformaretur mundus, qui ex licentiâ opinandi in Præceps ruit, latissimam viam ingrediendo, quæ ducit ad perditionem. Hæc ille. Præterea si novæ felicitati Ecclesiæ, quam exaggerant Moderni congaudendum est, quia nunc exuberat multitudine opinantium, qui facilius deducuntur ad lauream Empyrei: ergò vice versa est condolendum infelicitati Ecclesiæ sæculorum præcedentium, & fideles illorum temporum dicendi sunt miserrimi, quibus hæc porta Empyrei fuit clausa, quorum plurimi essent damnati, quia quod honestum est, turpè existimantes, à propriis Sacerdotibus malè instructi, ac decepti ex conscientiâ erroneâ peccaverunt, secundùm ea quæ leguntur & notantur in *c. Per tuas, il 2. de Simon. & in §. Ex his*, 18. *q.* 1. & per D. Thomam *quodlib.* 8. *art.* 13. Infelix ergò fuit Ecclesia, quæ hujusmodi laboravit ignorantia per quindecim sæcula, si nunc dicenda est felix ex multitudine opinantium.

Ad aliâ objecta, quæ à defensoribus probabilitatum post Medinam & Sanchez novissimè afferuntur, nempè ad imaginariam demonstrationem Caramuelis, ad quinque rationes Marci Vidal, & ad septem argumenta P. Spinulæ, adæquatè respondet Julius Mercorus *de probabilitate opinionum. p.* 2. *art.* 28.

402 Ad extremum, ut omnia in superioribus quæstionibus enucleata in compendium redigantur: si quæris an in omni materiâ tibi sequi liceat quamcumque opinionem probabilem, distingue, Aut quæstio est de his, quæ ad fidem, aut mores non pertinent: & in his liberum est tibi amplecti quam malueris opinionem, etiam minùs probabilem, secundùm ea quæ dicta sunt suprà num. 15. Aut est quæstio de his quæ spectant ad fidem, aut mores: & tunc subdistingue. Nam aut agitur de articulis ab Ecclesiâ diffinitis; & consule regulam fidei, & sequere decreta Patrum: alioquin si adhæreas opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra id quod publicè tenetur secundùm Ecclesiæ autoritatem, non poteris ab erroris vitio excusari, ut constat ex dictis num. 19. cum duobus sequentibus. Aut articuli non sunt definiti ab Ecclesiâ & tunc ut scias omni cum securitate conscientiæ ad praxim deducere, attende diligenter cum tibi occurrit aliqua controversia, aut à te consilium petitur in materiâ ad mores pertinente, si vis periculum evadere, hæc observa. Primùm invoca divinum auxilium, ne te errare permittat secundùm id quod docuit S. Thom. supracit. num. 115. & mox super quæstione illa, in quâ consulere aut judicare debes, aggredere opinionem, quæ negat actum esse licitum, & periculo vacat, & examina diligenter illius motiva: & si agnoveris eam non habere rationes suasibiles vel autoritates moventes, tunc convertas te ad opinionem oppositam, quæ affirmat actum esse licitum, & ideò est periculo exposita, accuratoque studio expende, & discute seorsim, & singillatim unamquamque rationem illi faventem: & ubi cognoveris eas esse suasibiles, seu probabiles, tunc illas omnes simul conjunge, ac trutinâ intellectus sedulò in universum perpende: & si illis simul junctis & in unum conflatis usquè adeò acquiescat intellectus tuus, ut concipiat, & apprehendat rem ita esse & judicet sine ulla trepidatione ac formidine opinionem illam esse veram; intrepidè eam sequaris, quia quamvis non sis certus de illius veritate per rei evidentiam, seu demonstrationem, quam in moralibus quærere vitiosum est; tamen certus es moraliter, cum ex illis probabilibus consurgat, & generetur in te certitudo talis quæ sufficiens est ad rectè operandum: ac proindè bona cum conscientiâ potes opinionem illam amplecti, & secundùm eam præbere consilium petenti, prout hæc patent num. 98. usquè ad num. III. & præsertim num. 109. & 110. Sed si agnoveris hanc partem habere pro se unam tantum rationem probabilem, aut plures quidem, sed non tanti ponderis, ut eis etiam simul junctis intellectus tuus omninò acquiescat, & ad eas simpliciter fe determinet, sed tantùm assentiatur fluctuans & cum trepidatione ac formidine de illius veritate: & hoc casu adhibe diligentiam ab possis formidinem illam explodere & abjicere: & quidem si hoc assequi potueris, tunc ea explosa, poteris tuto sequi eamdem opinionem, & juxta eam consulere; quia judicium tuum, quod manente formidine erat probabile, ea deposita, desinit esse tale & incipit esse certum, ea planè certitudine quam exigit moralis materia. Et hic propriè est casus *cap. inquisitioni vers. In secundo de sent. excom.* At si omni diligentia adhibita non potes formidinem illam à te repellere, ac deponere, tunc intellectus tuus vacillat & fluctuat, nec simpliciter se determinat; ideoque judicium tuum non est moraliter certum, sed tantùm probabile, timidum ac incertum, ut potè obnoxium formidini; ac proindè teneris ab illâ opinione prorsus abstinere, nec secundùm eam tibi fas est consulere; alioquin exponis te discrimini & letaliter peccas, cum in judicio practico formido & scrupulus nisi deponatur sit mors conscientiæ, ut constat ex dictis num. 88. & 95. & numeris sequentibus, & num. 246. Verùm si à principio occurrat tibi opinio affirmans actum esse licitum & illius rationes tibi videantur probabiles & ideò tu velis in illâ statim quiescere absque eò quod reflectas ad opinionem contrariam, aut consideres illius motiva, tunc cave, ne decipiaris, quia non licet tibi opinionem illam utcumque probabilem sequi, nec secundùm eam consulere aut judicare; sic enim assumeres judicium probabile pro regulâ tuarum operationum, quod in moralibus sine peccato fieri non potest, ut vigenti sex fundamentis probatum est suprà in primâ quæstione à num. 59. usque ad num. 98. Sin autem perpensis motivis, utriusque partis agnoveris utramque opinionem esse æqualiter probabilem vel quasi æqualiter, eo casu non est tibi liberum sequi utramque vel alteram quam malueris, quia non es moraliter certus; sed dubius, ut probatum est in 2. q. à num. 125. usque ad num. 171. & ideò teneris ex præcepto sequi partem tutiorem, ut similiter est probatum à num. 171. usque ad num. 229. Neque enim extrà materiam Justitiæ & in foro conscientiæ habet locum regula: In pari causâ melior est conditio possidentis, ut constat ex dictis à num. 201. usque ad num. 212. undè teneris sequi partem tutiorem sivè dubium sit juris à num. 212. usque ad num. 218. & in omni materiâ, etiam extrà casum irregularitatis, ut num. 220. Quod si non appareat, quæ opinio sit tutior, servabis regulas à jure præscriptas, ut patet à num. 229. usque ad num. 242. Quod si omni studio, ac diligentia adhibita in perquirendâ veritate cognoveris omnia utrinque esse prorsus paria, quòd raro accidit: tunc secundùm ea quæ dicta sunt n. 235. & seqq. aut partes adige ad transigendum, aut divide rem divisibilem, aut consule Ecclesiam Romanam omnium Ecclesiarum matrem & magistram, ut *c. Per venerabilem §. Rationibus qui fil. sint legit.* Cæterùm si consideratis motivis utriusque partis, agnoveris probabilem esse opinionem affirmantem actum esse licitum, contrariam verò esse probabiliorem, tunc non licet tibi sequi minùs probabilem, ac minùs tutam; sed teneris ex Præcepto sequi probabiliorem, ac tutiorem, ut quadraginta duobus fundamentis probatum est in 3. quæst. à num. 253. usque ad num. 402. Idque sivè sis Consiliarius, ut num. 354. sivè Judex, ut num. 298. & 355. usque ad num. 373. sivè medicus, ut num. 373. & num. seqq. sivè Rex in bello gerendo, ut num. 375. præcipuè vero in administratione Sacramentorum extrà casum extremæ necessitatis, ut num. 303. & 304. & n. 376. usquè ad num. 381. & sivè sis Advocatus, ut n. 381. & n. seqq. usquè ad n. 392. Hæc sequere & in perpetuum non errabis.

Quartò & ultimò Quæro pro complemento materiæ: 403
An autoritas unius Doctoris in moralî materiâ, in quâ vertitur peccati periculum, reddat opinionem probabilem, ita ut sit sufficiens fundamentam eam tenendi & ad praxim deducendi.

Sententiam affirmativam probarunt ex recentioribus Theologis Gregorius de Valentia Emmanuël Sà, Thomas Sanchez, Filiucius & alii quos suprà citavimus in 3. q. in 39. fundamento pro parte negativâ num. 331. Qui omnes afferunt probabilitatem opinionum oriri etiam ex solâ autoritate unius docti & pii Doctoris & allegant Angelum *in ver. Opinio. num.* 2. & Silvest. *ibidem qu.* 1. & Navarrum *in Manuali cap.* 27. *num.* 288. dum dicit, posse nos eligere pro verâ opinionem ejus, quem merito censemus esse virum scientia & conscientia præditum. Quibus addi possunt Bonacina *de Peccatis disp.* 2. *quæst.* 4. *punct.* 9. *num.* 1. ibi. *Sufficit autoritas unius Doctoris valdè periti & bonæ conscientiæ* Martinus Bresferus *lib.* 3. *de conscientiâ cap.* 3. ibi. *Unius viri pii & docti autoritas.* Castro-Palaus *parte prima disp.* 2. *punct.* 1. *num.* 4. ibi. *Alicujus Doctoris pii & gravis*, & Jacobus Granad. in *par.* 2. *controv.* 2. *tract.* 12. *disput.* 4. *sect.* 1. ubi sic ait: *Dico ergò breviter per se loquendo esse probabilem opinionem, quæ habetur in aliquo Doctore ex recentioribus, qui sit doctus in morali Theologiâ pius, & minimè singularis, id est non docens frequenter opiniones singulares.*

Moventur quia opinio probabilis est, quæ non levi 404
innititur fundamento: Autoritas autem viri docti & pii non est leve fundamentum. Nam si in agibilibus prudenter agit qui credit homini gravi & pio asserenti aliquid factum Romæ, vel Parisiis, cur non item in moralibus & practicis prudenter agat qui fidem adhibeat viro probo & in eâ materiâ versato?

405 Nec placet Thomæ Sanchez limitatio Adriani *quodlib.* 4. *art.* 1. *littera N. vers. Ex hoc patet.* & Cordubæ *in suo quæstionar. lib.* 2. *quæst.* 3. *in solutione ad secundum Confirmat.* 1. *arg. vers. Ad Landulphum*, *fol.* 18. ut hoc intelligatur si sit error juris humani, secus si divini. Hæc inquam, limitatio eidem Sanchez non placet, quia in utroque est magni ponderis, ac momenti autoritas viri gravis & pii. Itaque hic Autor apertè sensit solam autoritatem unius Doctoris reddere opinionem probabilem & excusare à peccato erroris, etiamsi error sit juris divini: asseritque suæ opinioni favere D. Thomam *quodlib.* 3. *art.* 10. dicentem posse quemquam amplecti opinionem erroneam quam à Magistro audivit in iis quæ ad mores pertinent. Sed certè S. Doctor dicit totum oppositum ut cuilibet legenti patere potest & plenius paulò infrà explicabitur.

Ego verò pro clariori solutione hujus quartæ quæstionis existimo statuendas esse conclusiones infrà scriptas.

406 Prima conclusio est: sola autoritas unius Doctoris utcumque docti & probi nequaquam reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum eam tenendi & licitè ad praxim deducendi.

Probatur primò autoritate Aristotelis, *Topic. cap.* 1. ubi
407 ait: *Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus & his maximè notis.* Quem locum explicans Alexander ait: *Probabilia sunt quæ omnibus vel pluribus vel sapientibus probantur; isque vel omnibus, vel pluribus, vel maximè cognitis ac probatis*; & Boetius *de differ. Topic. c.* 4 *post princ. Probabile verò*, inquit, *est quod videtur vel omnibus vel pluribus, vel maximè notis atque præcipuis.* Ergò quæ videntur uni tantum sapienti, non sunt probabilia; & consequenter autoritas unius viri utcumque gravis & docti non reddit opinionem probabilem.

408 Probatur secundò in *c. Nolo meis*, 9 *dist.* ubi Augustinus interrogatus respondit, scripturis suis pro firmo credendum non esse: nisi certum appareat. Per quem textum Petrus Brixiensis *in Repertorio in ver. Credere*, dicit, in tantum esse credendum dictis Doctorum, in quantum Canonicis Scripturis deserviunt.

Probatur tertiò in *c. Si habes*, 24. *quæst.* 3. ubi idem Augustinus *ad Auxilium Episcopum. Si habes*, inquit, *de hac re sententiam certis rationibus vel scripturarum testimoniis exploratam; nos quoque docere digneris, quomodò rectè anathematizetur pro patris peccato filius?* Ergò sentiebat Augustinus, solam Episcopi Sententiam rationibus & scripturis nudatam, non esse sufficiens fundamentum sic opinandi & operandi.

Probatur quartò in *c. Ego solis*, 9. *dist.* ubi similiter Augustinus profitetur se non credere Scriptoribus non Canonicis, quamvis doctis & piis: nisi eorum dicta confirment vel per alios Autores vel per Canonicas aut probabiles rationes. Ait enim: alios autem (id est Scriptores non Canonicos) ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinâque polleant; non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi per alios Autores vel Canonicas vel probabiles rationes, quòd à vero non abhorreat persuadere potuerunt. Ergò sola autoritas unius Sancti & docti Scriptoris sine congruis rationibus secundùm Augustinum non sufficit ad opinandum nec reddit opinionem probabilem. Concordat textus *in cap. Neque quorumlibet*, *eâd. dist. & in c. Per tuas*, *de sent. excom.* ubi probatur non esse credendum cuilibet opinioni neque cuilibet Magistro, prout ibi notant Hostiensis, *n.* 1. & Jo. Andr. *n.* 12.

Probatur quintò *in l. fin. cod. de institut. & substitut.* ubi Imperator opinionem gravissimi Juris Consulti Papiniani appellat dubitationem. Dubitatio autem minùs est, quàm opinio, quia est infimus gradus, per quem primò ad suspicionem, deindè ad opinionem perveniatur, ut notat Bartolus communiter receptus in *l. Admonendi*, *n.* 21. *ff. D. jurejur.* & pleniùs dictum est supra num. 248. Ergò sola autoritas unius Doctoris quantumcumque gravis, non est tantæ potentiæ, ut attingat gradum opinionis probabilis.

409 Probatur sextò ex generali regulâ, quòd dicto unius non est credendum, quia vox unius, vox nullius, ut *c. Licet universis*, *c. Veniens*, *c. Jurejurando* & *cap. In omni negotio*, *de testib. l. Juris jurandi*, *Cod. eod.* Roman. *singul.* 622. *incipien. Dictum unius.* Quantumcumque sit gravis, & fide
410 dignus, ut *c. A nobis*, & ibi Abbas *num.* 1. *vers. Nota pulchrum textum*, *de testib.* Et ideò non creditur magno Doctori attestanti de consuetudine, seu de communi usu loquendi, ut de Bartolo notat Baldus in *l. Cùm quidam.* §. *Quod dicitur*, *in fine*, *ff. De acquirend. hæred.* & pluribus relatis ex communi firmat Decius in *cons.* 472. *Incipien. Testator legavit*, *n.* 16. *in fin. vers. Secundò responderi potest.* Ergò nec creditur Doctori attestanti de probabilitate, seu veritate alicujus opinionis, cùm præsertim dicti sui nullam congruentem rationem adducat, & deponat non de veritate ipsâ, sed de judicio & credulitate sua, & de his, quæ sunt juris. Undè longè minùs ei fides adhibetur, ut notat Paldus *cons.* 286. *incipien. Thema proponitur*, *num.* 3. *vers. Super est igitur*, *lib.* 2. Card. Zabarel. *cons.* 24. *Quæ enim possedit.* Alex. *cons.* 148. *Excellentissimæ Domnæ n.* 4. ubi attestatur, ita omnes tenere, *lib.* 2. Hinc idem Card. *cons.* 77. *incipien.* 411
Frater unice. Scripsit se nulli unquam voluisse in opinionibus cedere, nisi urgente ratione, cujus dictum refert Felinus *in c.* 1. *in n. supra eod.* At idem textus *in cap. Sanctum est*, *de consecrat. dist.* 4. & *in c. Nolite timere* 11. *quæst.* 3. quem textum notat Archid. contra Scholares, qui quotidiè dicunt, hæc est glossa communis: nam ut ipse ait: *Cuicumque magno Doctori non habeo credere, nisi suum dictum approbetur per autenticam scripturam*, & sequitur Joannes Lupus *in repetitione c. Per vestras*, §. 20. *in* 3. *art. n.* 12. *de donat. inter vir. & uxor.* ubi amplius ait, non esse credendum Doctoribus, quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento.

Probatur septimò autoritate S. Thomæ in præallegato 412
quodlib. 3. *art.* 10. ubi docet in his quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullum excusari à peccato erroris, si sequatur opinionem alicujus Magistri, quia in rebus dubiis non est de facili præstandus assensus, quem locum latiùs experdemus infrà in 2. conclusione, num. 425. & 432. Ergò ex sententiâ S. Doctoris sola autoritas unius Magistri nequaquam reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum rectè opinandi, & licitè operandi.

Probatur octavò ex sententiâ Parochorum Parisiensium & Rothomagensium, qui cùm anno 1656. proposuerint universo Clero Gallicano quàm plurimas assertiones periculosas, autoritate Superiorum prohibendas, primo loco tanquam aliartum præcipuam posuerunt hanc, de quâ nunc disputamus, videlicet opinionem probabilem esse, cùm ab uno solo Doctore gravi sustinetur, ut dictum est suprà in 13. *quæst. in* 40. *fundamento*, *num.* 336.

Probatur nonò ex censurâ Facultatis Theologicæ Lovaniensis ad requisitionem Episcopi Gandavensis, de quâ supra *num.* 339. *vers. His addimus.* Nam vigesimam sextam & ultimam assertionem, videlicet: Autoritas unius Doctoris probi & docti, reddit opinionem probabilem: Facultas hac censura perstrinxit: Perniciosa est; & innumeras absurditates invehit in omni materiâ doctrinæ moralis. Et septimam assertionem, id est, clarum & certum est, Judicem non posse punire aliquem, qui secutus est opinionem probabilem; Facultas Theologica notavit censura ut infrà: Assertio relata ad eam probabilitatem, quam assertio vigesima sexta, seu ultima obtendit, prorsus falsa est & judiciariæ potestatis perperam coarctiva, seditionum, ac rebellionum invectiva, publicæ tranquillitatis turbativa, nec in Republicâ rectè ordinata ullatenus toleranda.

Probatur decimò & ultimò hæc prima conclusio ob absurdo, quia hoc sæculo in moralibus nulla ferè est opinio quantumcumque exorbitans, quæ aliquem non habeat sequacem. Quod enim vix tolerandum esset in philosophicis, Theologi nostræ ætatis non pauci in nullâ re magis contendunt, quàm ut certatim in materiâ morum adinveniant plausibiles & ingeniosas opiniones, pallio probabilitatis tectas, adeò ut quod maximè deplorandum est, is præclariùs agere & majori laude dignus videatur, qui majus profert paradoxum. Quare si sequi liceat quamcumque opinionem probabilem, & probabilitas oritur sola autoritate unius Doctoris, jam licèt omnia tenere, & in praxi sequi pro liberâ cujusque conscientiâ. Quod quàm sit absurdum & alienum ab arctâ viâ Evangelii, nemo non videt, & satis constat ex dictis suprà num. 77. & in 3. quæst. in 39. fundamento cum duobus sequentibus.

Et hanc sententiam probarunt Aristoteles, S. Augusti- 413
nus, Archidiaconus & Joan. Lupus supracitati *num.* 407. & *num.* 411. Bassæus *in Floribus Theologiæ moralis*, *in ver. conscientiâ*, *num.* 8. §. *Ut opinio cognoscatur*, qui amplius tenet, nec turbam Doctorum sine rationibus efficere opinionem probabilem, ut fusius patebit *infrà num.* 431. Salon in 2. 2. *q.* 63. *art.* 3. *controvers.* 2. dicens, eos, qui in rebus moralibus parum versati sunt, non posse tuta conscientia quod in uno vel altero invenerint, sequi, & novissimè Antonius Merenda quamvis prædicta non alleget in suo tractatu hac de re edito in *Præfatione pag.* 75. *à num.* 181. *præsertim num.* 185. *&* 192. *vers. Vide*, ubi pluribus ostendit opinionem probabilem non oriri ex autoritate Doctorum, sed ex rationibus. Candidus Philalethus in *tractatu de opinionum praxi*, *quæst.* 8. ubi multis fundamentis itidem concludit opinionem unius Doctoris non esse sufficiens fundamentum opinandi & operandi; & respondet objectis & D. Cardin. de Lugo *de pœnit. disput.* 22. *num.* 43. ubi ait: *Ergò non est satis, quod pœnitens sit probabilis opinio, sed requiritur quod verè sit talis propter autoritatem & rationes quas pro se habet vel communiter existimetur probabilis. Ergò secundùm eum sola autoritas unius Doctoris sine ratione ad hoc non sufficit.*

qui sequitur opinionem minùs probabilem affirmantem actum esse licitum, nec sequitur perfectum, nec tutum, sed exponit se peccati periculo & sic proculdubio peccat, ut efficaciter probatum est suprà in 12. & 28. fundamento.

Nec obstat, quod non teneamur eligere perfectius ac tutius. Quoniam hoc vendicat sibi locum, si ex electione partis oppositæ non immineat periculum peccati, prout contingit in omnibus operibus bonis, quæ non sunt in Præcepto; quamvis enim ea facere sit tutius, tamen qui non facit, non peccat, ut in ingressu Religionis, in quo exemplificat Silvest. in *ver. Scrupulus, num.* 3. & in his terminis loquuntur *c. Aliud* 11. *quæst.* 1. & alia jura in contrarium allegatà; ideòque Apostolus 1. *ad Cor.* 7. 38. dicit: *Qui Matrimonio jungit virginem suam, benè facit, & qui non jungit, melius facit.* Et tamen inquit: *de virginibus Præceptum Domini non habeò; consilium autem do.* Et mox subdit: *Si autem acceperit uxorem, non peccasti, & si nupserit virgo, non peccavit.* Ergo propterea quis non arctatur ad electionem melioris boni, id est virginitatis, quia in electione minoris boni, id est matrimonii, committitur peccatum. At secus est ubi in electione unius partis vertitur peccati periculum, quia tunc tutiorem partem eligere non in consilio, sed in Præcepto est, ut latè in superioribus probatum est, & declarat idem, & Silvester *in ver. Dubium, quæst.* 2. *num.* 4. Præterea quamvis non teneamur semper sequi perfectius, ac tutius, semper tamen sequi tenemur perfectum, ac tutum, *c. Si quis positus, & c. Si quis autem de pœnit. dist.* 7. Ac cum sequimur opinionem minùs probabilem affirmantem actum esse licitum, nec perfectum sequimur, nec tutum, ut suprà proximè dictum est.

395 Ad sextum diffusè responsum est sup. *in* 1. *quæst. in responsione ad* 5. *&* 6. *à num.* 112. *usque ad num.* 117. Quibus addimus D. Thomam in 2. 2. *qu.* 60. *art.* 4. *ad* 2. ubi ait: Unusquisque debet niti ad hoc, quod de rebus judicet secundùm quod sunt: quia verum est bonum intellectûs, falsum autem est malum ipsius, ut dicitur in 6.
396 *Ethic.* Potissimùm autem veritas indaganda est in foro conscientiæ, quod dicitur forum veritatis, ut latè per Feder. de Sen. *cons.* 21. *per tot.* & Ant. de Butr. in *c. Inquisi-*
397 *tioni, in* 5. *not. de sent. excomm.* Undè Archid. relatus hic à Bald. *num.* 3. dicit conscientiam esse quamdam consonantiam & harmoniam cum veritate. Et in idem recidit
398 quod scriplit idem Bald. *num.* 1. Lex conscientiæ debet dici Lex Evangelica à Patre luminum oriens. Et quod dixit
399 in *l.* 2. C. *De fideicommis.* Conscientia est Angelus mentis præses. Nec cuiquam erit grave, aut importabile onus investigare opiniones probabiliores. Quia ratio naturalis seipsam ostendit & veritatem occultam non finit, ut idem Bald. *ut hic num.* 9. Quinimò, si credimus Federico de Senis *cons.* 254. *in princ.* Qui veritatem dicit non laborat, sed cum magno labore & languore trahuntur argumenta, quæ inducuntur pro oppositione veritatis.

Ad septimum argumentum & ad primam illius rationem respondetur. Beatum Job ibi non loqui de formidine an ejus opera essent recta, sed de metu, an facta essent debità cum diligentiâ, & intentione sine ullâ culpâ veniali. Nam ut D. Greg. inquit: *sæpè fordet in conspectu superni judicis, quod in conspectu fulget operantis.* Et ita exponunt D. Hieronimus, & S. Thomas super illud Apostoli ad Philippenses 2. 18. *Cum metu & tremore vestrum operamini salutem.* Et 3. *p. super qu.* 6. *art.* 4.

Ad rationem secundam respondetur negando minorem: nam qui agit cum dubio positivo, & formali exponit se periculo peccati mortalis & mortaliter peccat, ut constat ex dictis suprà à num. 206. & latiùs in 2. qu. principali in secundâ conclusione à num. 171. usque ad num. 229.

Ad rationem tertiam respondetur eum, qui habet judicium opinativum de aliquo opere, non habere quidem dubium negativum, de quo loquitur Bart. ex adverso allegatus, sed tamen habere dubium positivum & formale, ex quo oritur fluctuatio & vacillatio intellectûs, & consequenter incertitudo, & imprudentia operationis, ut latè monstratum est in superioribus & compendiosè num. 111.

Ad rationem quartam respondetur negando minorem: nam qui sequitur opinionem minùs probabilem, in concursu probabilioris, minimè sequitur inclinationem intellectûs, qui violenter attrahitur in partem oppositam, in quâ præponderant graviora motiva, ideòque nec sequitur dictamen rationis, quod nihil est aliud, quàm inclinatio intellectus in opus rectum, ut ex mente D. Thomæ probatum est supra in 4. fundamento hac sententiâ num. 258.

Ad rationem quintam respondetur distinguendo duplicem formidinem. Alia enim est formido Logica, seu remota, quæ in intellectu nascitur ex eo, quod objectum cognitum, quamvis consideratis particularibus rationibus intrinsecis & extrinsecis sit moraliter certum: tamen non repugnat quominus possit aliter se habere, attentis quibusdam rationibus communibus & remotis, secundum quod aliquando in humanis actibus accidere solet, ut *l. Si major. C. De legit. hæred.* exemplum patet in scripturâ tabellionis, quæ facit plenam fidem, cum tabellio sit persona publica, quæ mentiri non præsumitur. *c. Quoniam contra, de probat.* & *c. Ad audientiam, de præscript.* Et tamen attentâ quâdam ratione communi, id est humanitate, possibile est, ut tabellio mentiatur & instrumentum sit falsum, ut *l.* 2. *C. De fid. instrumentor.* & *l.* 1. *&* 2. *C. Ad l. Corneliam de falsf. cum similib.* Verùm quia hoc rarò contingit, censetur omnino per accidens & non attenditur, ut *l. Jura* & *l. Ex iis, l. Nam ad ea* & *l. Quoniam. ff. de Legib.* Et formido si quæ remanet ex tali possibili contingentiâ de opposito non præjudicat certitudini requisitæ ad rectè operandum, imò cùm sit de periculo erroris valde remoto & rarò contingente, tanquam levis contemnitur à viro prudenti. Ad hoc bonus textus in *d. l. Quoniam*, ibi: *Quæ semel, aut bis accidunt, contemnunt Legislatores.* Alia verò est formido moralis, seu prudentialis, quæ scilicet essentialiter inest judicio opinativo, seu probabili & oritur ex eo, quod intellectus assentitur quidem uni parti contradictionis, sed tamen propter particularia & urgentia motiva alterius partis fluctuat & formidat, ne pars opposita sit vera. Et de hac formidine loquitur Aristoteles in 1. *Magnor. moral. c.* 33. *ante med.* dum definit existimationem: seu opinionem esse, qua in omnibus ferimur ancipites ea ne ita se habeant, an secus: Et in 1. *Poster. cap.* 26. dum ait opinionem esse circa verum, aut falsum contingens aliter se habere & Nicolaus de Lyra supracit. *num.* 72. *vers. Minor.* Et hæc formido prorsus perimit moralem certitudinem; ita ut qui operatur cum tali formidine seu dubio positivo & formali in materiâ morum exponat se periculo & peccet, ut dictum est suprà in responsione ad rationem secundam. Quamvis igitur admitteremus timoratæ conscientiæ homines dum rectè operantur experiri aliquam formidinem, ut dicitur in argumento contrario: tamen hæc non est formido moralis, de qua nunc loquitur, sed est formido logica, seu remota, quæ rectitudini conscientiæ non præjudicat, non moralem adimit certitudinem.

Ad rationem sextam & postremam ab exemplis deductam respondetur: Præfectum militum incautè prorsus, & imprudenter agere, si hostem adoriatur moraliter formidans se posse ab eo superari. Idemque dicendum de mercatore, qui timet contractum sibi fore damnosum, præsertim si illi opinantur ita probabilùs eventurum, ut pluribus monstratum est suprà in responsione ad primum argumentum num. 392, Ad exemplum de Medico responsum est supra num. 250. & 293. In Advocato viget specialis ratio cur possit in causâ dubia patrocinari, ut latè probavimus n. 381. Ad objectum verò de Judice dicimus ex præsumptione violentâ ferri posse sententiam, quæ sanè non est probabilis, nec obnoxia formidini, sed moraliter certa, cùm sit definitiva, ut *c. Asserte, de præsumpt.* & latiùs dictum est sup. *n.* 101. *&* *seqq.*

Ad octavum & ultimum argumentum desumptum ex *cap.* 400
Litteras, de restitut. spoliat. respondetur idcircò ibi ex electione sententiæ verioris, alias sententias non censeri reprobatas, quia Innocentius III. in illo speciali articulo declarat suæ intentionis non esse illas reprobare, aut cuiquam earum aliquod præjudicium generare; atque ita utitur quàdam veluti clausulâ præservativâ reprobationis, quæ illas conservat in eo statu, in quo reperiebantur, *c. Salvo,* 9. *quæst.* 3. *c. Cum longè,* 63. *dist. l. Si debitor, ff. Quibus mod. pign. vel hypotheca solvat.* At secùs esset si simpliciter probabiliorem sententiam elegisset, quia ex hoc ipso intelligeretur reliquas omnes reprobare juxta textum in *Clem. unic.* §. *fin de Sum. Trinit. & Fid. Cathol. & l. Si idem,* §. *fin. ff. De jurisd. omn. judic.* & fusiùs dictum est suprà in 20. fundamento *vers. Quinimò.* Deindè 401
respondetur id esse speciale in electione opinionis mediæ & distinguentis: nam ut colligit Butrius ex eo text. in 7. *not. ab* Abb. *num.* 4. *in fin.* inter opiniones distinguens, & illas ad concordiam reducens non videtur alias opiniones reprobare vel aliqui ex eis derogare. Et ratio naturalis est, quia medium non opponitur extremis, sed extrema ipsa invicem opponuntur & mutuo se perimunt, ut habetur in 1. *Physic. c.* 3. & in 4. *Metaphys. c.* 6. *circa med.* & in *c. Majores,* §. *penult. in fin. de Baptismo.*

Ad illud verò, quod generaliter tanti faciunt & extollunt sequaces probabilitatum, ut dictum est sup. num. 41. 402
& seqq. nempe quod hæc doctrina tollat scrupulos & afferat serenitatem conscientiæ, quod medeatur morbis animarum, eatque ad Cœlum perducat per viam suavem & planam, secundùm illud Matth. 11. 30. *Jugum meum suave est & onus meum leve.* Respondemus mirandum esse, quod viri docti & pii ore, scriptoque talia effuderint paradoxa. Nam si sermo sit de Præceptis Juris naturalis Christus Dominus *non venit solvere Legem, sed adimplere*, ideòque mandavit, ut ab ea non præteriretur unum jota, aut unus apex,

ut

ut Matth. 5. 17. & 18. Si verò sit sermo de præceptis juris Divini positivi, Lex Evangelica ab ipso promulgata non ideò suavis apellatur, quod ejus observatio secundùm se careat difficultatibus: alioquin præceptum de captivando intellectum in obsequium Fidei, præceptum de fide confitenda etiam cum periculo vitæ, præceptum charitatis de diligendo inimico, nec non præceptum de confessione peccatorum in quibus experimur ingentem sensûs repugnantiam, ad jugum Christi nequaquam pertinerent. Sin autem sermo sit de Præceptis Ecclesiæ, audi verba Agatonis Papæ relata in *c. In memoriam,* 19. *dist. Servanda cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa S. Sede imponatur jugum, tamen feramus & piâ devotione toleremus.* Ad idem, *c. In memoriam* 100. *dist.* & *c. Quid ergò,* 11. *quæst.* 3. facit text. in *l. Prospexit, ff. Qui & à quib.* ibi: quod perquam durum est, sed ita Lex Scripta est. Jugum ergò Christi non propterea dicitur suave, quod indulgeat sensui & faveat concupiscentiis, sed quia Divinæ Gratiæ dono & virtute charitatis mandata alioquin aspera & laboriosa redduntur nobis suavia & plana secundùm illud 1. ad Corinth. 15. *Abundantius omnibus his laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum.* Et ita expressè docuit S. Thomas in 3. *sent. dist.* 40. *art.* 4. *vers. Sed contra juncta, quæst.* 3. *vers. Si autem secundo modo & ad secundum*, ubi exponens hunc ipsum locum Matthæi, *Jugum meum suave est.* &c. sic fatur: *Non ideò Dominus hoc dixit, quod secundùm se non sit laboriosum & asperum, sed quia Lex Evangelica ad mandata implenda inducit ex amore, qui omnia levia facit: & quia virtuosus ea quæ ad virtutem pertinent delectabiliter exequitur, ut dicitur in* 1. *Ethic. c.* 11. *& ideò virtus perfecta levius quantumcumque difficilia exequitur, quam carens virtute, facilia, cui hoc ipsum tristè est, quòd à delectationibus illicitis abstineat.* Hæc. D. Thomas. Similiter S. Augustinus exponens illud Joan. *epist.* 1. *c.* 5. *Mandata ejus gravia non sunt, dicit: non sunt gravia amanti, sed non amanti gravia sunt.* Et *cap.* 49. *Omnia*, inquit, *sunt facilia charitati, cui uni Christi jarcina levis est, aut & una est jarcina ipsi quæ levis est; secundùm hoc dictum est, & præcepta ejus gravia non sunt, ut cui gravia sunt considerit non potuisse divinitus dici gravia non sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui gravia non sunt & petat qui destituitur, & impleat quod jubetur.* Sic Augustinus. Igitur suavitas in jugo Christi, & libertas in lege Evangelica nullatenus est petenda ex doctrinâ de liberâ electione opinionis probabilis, sed ex humili imploratione divini auxilii: & scriptores Catholici, qui tantoperè hoc argumentum magnificant, reminisci deberent, & cordi infigere aurea verba Hieronimi *in Joan. cap.* 27. videlicet. *Hæreticos cuncta prospera polliceri, semper Cœlorum Regna facili negotio peccatoribus pandere; Sibi sunt Regna Cœlorum: Potes imitari Majestatem Dei, ut absque peccato sis? Cæpisti enim perfectæ libertatis Legem. Decipiunt blanditiis miseros, & maximè mulierculas oneratas peccatis, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ.* Hactenus verba Hieronimi.

Quod ergò magnificant probabilitatem sectatores per hanc doctrinam homines ad Empyreum duci per viam suavem, & planam, est merum commentum ad animas decipiendas: nam cùm Evangelium dicat, Matth 7. 14. *Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui invenient eam.* Inquiro ab ipsis num sit alia via eundi ad Cœlum ab illâ quam Evangelium docuit. Si dicant esse aliam, scilicet suavem, & latam probabilitatum, quam hoc nostro sæculo ipsi suo ingenio adinvenerunt: insisto, Cur ergò Evangelium nos eam non docuit, sed tantùm meminit viæ arctæ & portæ angustæ? Et saltem cur Apostoli & eorum Discipuli, ac Sancti Patres per quindecim sæcula hanc viam facilem, & planam nobis non indicarunt? Sanè non immeritò genus humanum conqueri posset de Divinâ Clementiâ, si existentibus duabus viis eundi ad Cœlum cum eadem securitate, ostendisset nobis illam tantùm, quæ angusta est, & occultasset eam, quæ latâ est & plana. Et saltem negari non posset, quin Evangelium fuisset diminutivè locutum, manifestando nobis portam angustam & viam arctam, & abscondendo aliam latam & facilem, quod impium est affirmare. Nec se tueri possunt adversarii si dicant Evangelium docuisse nos hanc quoque viam per illa verba: *Jugum meum suave est &c. & mandata ejus gravia non sunt.* Quoniam hujusmodi authoritates alium habent sensum, ut ex Augustino, Hieronymo, & D. Thoma suprà proximè ostensum est.

Sin autem dicant unam tantùm esse viam, quæ ducit ad vitam, scilicèt angustam & arctam, quam docuit Evangelium: Ergò via larga & plena probabilitatum, quæ Evangelio opponitur, non est via evangelica, nec ducit ad vitam sed magis ad interitum, *cap. Hospitiolum in fin.* 32. *dist.*

Manifesta quoque est illusio, quod doctrina de liberâ electione opinionis minùs probabilis tollat scrupulos & faceret conscientias. Ad quod demonstrandum repetenda est differentia inter scrupulum & opinionem. Scrupulus est credulitas levis & temeraria. Opinio est credulitas probabilis & discreta. Utrumque probatur clare in *c. Inquisitioni, de sent. excomm.* & ex communi sententiâ Theologorum & Juristarum fusiùs ostensum est sup. n. 24. & 261. Undè habere conscientiam scrupulosam nihil est aliud, quàm habere credulitatem levem, ac temerariam de malitiâ actus: & habere conscientiam opinativam, aliud non est, quàm habere credulitatem probabilem & discretam, quod similiter actus sit malus, ut in *d. c. Inquisitioni* & *in cap. Per tuas*, 2. *de Simon.* Hoc posito, is, qui sequitur opinionem minùs probabilem affirmantem actum esse licitum relictâ probabiliori opposita, utique non habet simplicem scrupulum, id est credulitatem levem & temerariam, sed potiùs credulitatem probabilem, imò magis probabilem & discretam de malitiâ actus, cum opinioni suæ minus probabili, quod actus sit licitus, opponatur opinio probabilior, quod sit illicitus. Ergò doctrina, quæ docet sequi minùs probabilem, & minùs tutam in concursu probabilioris, ac tutioris, nequaquam tollit scrupulum, id est levem & temerariam credulitatem, quod actus sit malus, quia impossibile est ut tollat id quod non est, cum privatio præsupponat habitum, *l. Decem. ff. De verb. obligat. cap. Ad dissolvendum de desponsat. impub.* Opinionem verò, seu creduli atem magis probabilem & discretam de malitiâ actus hæc doctrina tollere non potest, quia ratio nulla subest cur talis credulitas possit suspendi, aut tolli: neque enim possumus ad libitum conscientiam nostram formare, quia secundùm Philosophum sæpiùs citatum in 2. *de Anima text.* 153. imaginari quidem possumus, fingere quidquid volumus, opinari autem non est in nobis. Undè cùm opinio, quòd actus sit licitus sit minùs probabilis & ejus contradictoria sit probabilior, impossibile est etiam naturaliter & physicè, ut intellectus, proposita veritate objecti, non inclinetur in partem probabiliorem, in quâ sunt fortiora motiva, ut pleniùs suprà in 1. fundamento num. 257. Cùm igitur libertas eligendi opinionem minùs probabilem in concursu probabilioris, nec tollat scrupulum, nec opinionem de malitiâ actus, consequens est, ut nec serenet conscientias, nec earum sanet vulnera ut perperam conclamant propugnatores probabilitarum. Quid ergò facit hæc doctrina? dicam paucis: heberat & obtundit conscientias. Dicam vulgarius: efficit conscientias grossas & largas & in causâ est, ut homo minimè sequatur dictamen rationis & inclinationem intellectus qui cognita opinione probabiliori, quod actus sit illicitus, non potest illi non adhærere, cùm non sit potentia libera, sed cogatur ab intelligibili, sicut sensus à sensibili, ut planè probatum est suprà in secundâ q. num. 155.

Quare electio opinionis minùs probabilis affirmantis actum esse licitum, non est actus intellectus, seu potentiæ rationabilis, sed est actus voluntatis, quæ cùm sit potentia libera, ex perversitate, & malitiâ eligit quòd deterius est reluctante conscientiâ, ac proindè ædificat ad gehennam, ut in *d. c. Per tuas*, 2. *de Simon.* & in *cap. Quoniam omne, de præscript.* & constat ex dictis suprà in 5. fundamento pro hac sententiâ *num.* 260.

Ad motiva Bassei, quod expediat duas habere vias pro mandatis Dei adimplendis, sicut expedit duas habere vias, quæ ducunt Matritum: Respondetur hoc posse admitti si ambæ essent tutæ. At via probabilitatum & libertas eligendi opinionem minùs probabilem, quæ favet libertati, in concursu probabilioris, quæ favet præcepto, nullatenus tuta est, imò evidenti periculo exposita, ut in superioribus monstratum est. Quibus nunc addimus illud Proverb. 6. *Est via, quæ apparet homini recta, sed novissima ejus ad inferna deducunt.* Ubi Sapientia Divina non loquitur de viâ malâ secundùm se, & à parte rei, quæ tamen certò, & invincibiliter apparet recta: Alioquin conscientia erronea ex ignorantiâ invincibili non excusaret contrà id, quod docent communiter Theologi cum D. Thoma in 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 6. Neque loquitur de viâ non rectâ, quam aliquis sine ullo fundamento judicat rectam. Nam quod apparet rectum, ex aliquo fundamento apparet tale, *c. Ego solis, vers. Alios verò*, 9. *dist.* & oppositum est impossibile, ut sup. ostendimus *num.* 139. 140. & 143. Super est ergò, ut loquatur de viâ non rectâ secundùm se, quæ non certò, sed probabiliter tantùm apparet recta: id enim propriè dicitur probabile quod est apparens verum, ut in *d. c. Ego solis.* Et hæc via non ad lauream Empyrei, ut putat Caramuel, sed ex divino oraculo ad infernà deducit. Ad quod libet referre verba religiosi viri Patris Gravinæ *in suo Cherubim Paradisi lib.* 4. *c.* 5. quæ sic se habent: *Pro certo statuant qui varias semitas opinionum istarum probabilium inducunt, vel varia itinera aperiunt innovandæ veritatis, & speciem*

414 Nec contradicunt Angelus & Silvester initio quæstionis in contrarium adducti, *num.* 403. Nam Angelus dicit in causâ dubiâ pro multitudine esse præsumendum & loquitur de dubio, quod nascitur ex opinionibus contrariis. Quòd si non appareat quæ sit communis opinio, præponendam esse illam, quæ validioribus rationibus firmatur. Quare quod asserit in fine posse quem sine peccato sequi sui Doctoris opinionem, debet intelligi juxta prædicta, id est si sit communior vel probabilior vel nisi, ut ibidem dixerat; ita probaret suam, ut alios superaret; undè cùm suis limitationibus Angelus nullo modo potuit citari pro hac sententiâ. Simili modò Silvester concedit posse quem sequi opinionem Magistri sui non absolutè, sed si magis videtur rationi consona. Undè nec ipse affirmat simpliciter unius Doctoris opinionem esse sufficiens fundamentum eam sequendi, sed potiùs oppositum.

Nec obstat ratio suprà in contrarium adductâ, quòd assertio unius probi & docti non sit leve fundamentum ad reddendam opinionem probabilem. Quoniam hæc ratio petit principium, hoc enim quærimus an assertio unius sit fundamentum sufficiens opinandi & rectè operandi. Undè assumi non debet pro fundamento id, de quo disputatur, ut notat Ripa *in Rubricâ, ff. Soluto Matrimonio num* .... Nec subsistit, quòd subjungitur credendum esse Fide digno asserenti aliquid esse gestum Romæ vel Parisiis. Imò nullus prudens sub hujusmodi assertione concluderet aliquod grave & periculosum negotium. Et ideò si Episcopus in remotis noviter provisus à Papa intelligeret ex Litteris sui agentis vel alterius fide digni Romæ expeditas fuisse Bullas suæ provisionis & huic attestationi Fidem adhibendo, non visis Bullis, acciperet possessionem sui Episcopatus & illius administrationi se immisceret, utique non evaderet pœnas Extravagantis Bonifacii VIII. *Injunctæ, de elect.* ut aliàs vidi observatum & meo tempore Sacr. Congregatio Concilii laudavit Archiepiscopum Goanum Indiarum Primatem, quod quamvis ex Litteris sui agentis intellexisset Bullas Papales suæ provisionis fuisse levatas & casu periisse, tamen illis non receptis, nunquam potuit adduci ut Archiepiscopatus administrationem susciperet cujuscumque necessitatis prætextu, ut scripsi plenius in *c. Nihil num.* 20. *&* 34. 415 *infrà de elect.* facit quod notat Bartol. in *l.* 2. §. *si dubitetur, num.* 1. *ad finem vers. Quædam sunt ff. Quemadmodum testam. aper.* ubi tradit standum non esse testi unico in his, quæ sunt magni præjudicii, veluti si attestetur de morte mariti, quia esset magna infamia si mulier vivente viro nuberet; non enim posset in pristinum statum reponi, ejusque sententia magis placet Thomæ 416 Sanchez *de Matrim. tom.* 1. *lib.* 3. *disp.* 46. *num.* 12. Item nonobstat, quod notat Archidiaconus in *c. Domino Sancto* 19. *dist. num.* 2. ubi dicit non esse ex ingenio procedendum, sed autoritatibus insistendum & invehit contra glossas quæ procedunt ex ingenio non informato autoritatibus. Etenim hoc intelligi debet non de autoritate probabili alicujus Doctoris, sed de autoritate necessariâ scripturarum Canonicarum de quibus loquitur Augustinus in *c. In canonicis*, 19. *dist.* & in *c. Ego solis*, 9. *dist.* Stat igitur conclusio, quod sola autoritas unius Doctoris utcumque docti & pii non reddit opinionem probabilem, nec est fundamentum sufficiens eam tenendi & secundum illam operandi.

417 Limita primò hanc conclusionem, ut locum non habeat si autoritas talis Doctoris nitatur aliquo gravi fundamento & in contrarium nullâ occurrat ratio vel autoritas movens. Quod vix potest contingere nisi in casu novo & ab aliis non ventilato: tunc enim tuta conscientia quis potest opinionem illam tenere & ad praxim ducere: licet eo casu affirmare possimus probabilitatem opinionis oriri magis ex vi rationis quam autoritatis, *arg. de c. Ego solis, vers. alios autem* 9. *dist.* & *c. Si habes, in princ.* 24. & patebit infrà *num.* 424. Et in his terminis tantùm admitti potest quod dicunt Sanchez, & alii suprà ex adverso citati *num.* 403. videlicet probabilitatem opinionis oriri ex autoritate unius Doctoris. Procedit enim solum modò, cùm Doctor ille, discusso articulo, movetur rationibus quæ intellectum adæquent, prout etiam loquitur Silvest. in *ver. opinio, q.* 1. cujus verba suprà proximè retulimus sub *num.* 414. & novissimè declarat Laurentius Portellus in *dub. regular. in ver. Opinio eligenda num.* 4. & ex illo Antonin Diana *resol. moral. par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 30. & Doctor Sorbonicus Du Val *tract.* 1. *quæst.* 4. *art.* 15. *pag.* 116. *&* 117. in hæc verbà: *Dicimus Doctorem Classicum magnæ autoritatis & famæ posse opinionem aliquam firmissimis rationibus roboratam introducere, eamque ita introductam & confirmatam tuto aliquem sequi posse* & Jacob. Granad. in 1. 2. *controv.* 2 *tract.* 12. *disp.* 4. *sect.* 1. dicens non posse tuto reputari probabilem opinionem alicujus Doctoris; quandò ille non respondet seriò; sed veluti obiter & parùm considerate: tunc enim illius autoritas 418 non facit sufficientem fidem. Et concordant alii suprà citati sub *num.* 413. Et in hunc etiam sensum accipiendum est dictum Abbatis in *c. Capellanus de feriis* quòd sequens opinionem alicujus Magistri non subtiliter investigatam, quæ postmodùm appareat falsa, excusatur à pec- 419 cato quamdiù falsa non apparuerit. Quod dictum refert & sequitur Silvester in *ver. Opinio n.* 1. in quibus etiam terminis loquitur Innoc. in *c. Per tuas*, 2. *de Simon.* dum ait: *Non peccare mortaliter eum, qui sequitur intellectum alicujus gravis Autoris, etiamsi erret, dummodò tamen error hujusmodi versetur circà subtilitates legum*, cujus dictum sequitur Bald. in *l. Ab eo, num.* 11. *C. Quomodò & quandò Judex* & dicit communiter receptum Navar. in *conj.* 10. *N. tractabat n.* 5. *de consang. & affinit.*

Limita secundò hanc primam conclusionem, ut non 420 proceedat in autoritate alicujus sapientis, qui sit clarissimus & maximè notus, ac Princeps, seu præcipuus in aliquâ facultate: nam hoc casu in solâ autoritate videtur quis posse quiescere, & secundùm eam opinari & operari ut probat textus in *l. Septimo mense ff. De stat homin.* ubi dicitur: *Septimo mense nasci perfectum partum jam receptum est, propter autoritatem doctissimi viri Hipocratis*, non dicit propter rationem; sed propter autoritatem. Ergò sola autoritas tanti viri sufficiens est. Ad idem textus in *l. Si Pater ff. De solut.* Ubi probatur autoritate Aristotelis partu uno quinque nasci posse, & in *l. Antiqui, ff. Si pars hæred. petat.* Undè & Pythagorici opinionibus Pythagoræ acquiescebant non alia ratione, nisi quia ipse dixit. Idem suadetur ex verbis Aristotelis in 1. *Topic. c.* 421 12. videlicet, propositiones eligendæ sunt aut omnium opinione, aut plurium, aut sapientum & horum vel plurium, vel notissimorum; ubi Alexander ait: *Etenim ea, quæ videntur omnibus, oportet eligere, & ea quæ videntur pluribus & ea quæ clarissimis fama.* Igitur opiniones clarissimorum virorum sunt præponendæ opinionibus plurium sapientium, vel certè æqualis ponderis sunt habendæ. Quippè 422 magna est vis autoritatis, ut egregiè declarat S Bonaventura in *opusc.* 1. cujus titulus est, *Principium sacræ scripturæ*, ubi sic disserit: *Licet autem locus ab autoritate concludens, infirmus & in artificialis appellatur pro eo, quod non proprio argumento, sed alunde parato testimonio utatur qui arguit, ut Boetius docet, plerumque in autoritate proborum ratio suæ credulitatis assensum citius exhibet, quàm disputationi communi, ut pulcherrimè docet Tullius.* Et *hoc quidem in notitia fidei manifestum est, ubi cùm ratio verissima licet profundissima lateat, secundùm Riccardum, ipsa tamen vis autoritatis ad assentiendum inclinat, quia quod scimus & intelligimus rationi, quod verò credimus, debemus autoritati, dicit Augustinus. Sic etiam in operabilibus consuevit accidere, ut pondus autoritatis inclinet ad actum, præcipuè si grave sit.* 423 Hæc D. Bonaventura. Potest tamen dici inclinationem, & acquiescentiam intellectus in casu hujus limitationis non fundari in solo principio extrinseco, seu in artificiali autoritatis, 424 sed etiam in principio intrinseco rationis, saltem implicitè, nimirum quia cognoscimus generaliter viros clarissimos, atque præcipuos nunquam fuisse loquutos fine fundamento rationis. Quod clarè adnotavit Joannes à S. Thoma *super* 1. 2. *S. Thomæ quæst.* 18. *diff.* 12. §. *Quid de probabilitate ex principiis extrinsecis*, dicens: *In tantùm autoritatem alicujus Doctoris sive antiqui, sive moderni sacere aliquam probabilitatem, in quantum præsumitur in scientiâ versatus, ac sapienter locutus*, undè tandem sic concludit: *Solet communiter dici, quod ille potest facere opinionem, qui præsumitur talis esse scientiæ & ingenii, quod possit fundamenta probabilitatis tradere.* Undè cæteris paribus opinio antiquorum, & seniorum probabilior censetur, quia in antiquis, & senibus maximè præsumitur sapientia.

Secunda conclusio est: Opinio unius Doctoris quantalibet sanctitate & doctrina præditi tnta conscientia teneri, & 428 ad praxim deduci non potest, si ab Ecclesiâ sit reprobata, aut sit contra Ecclesiæ determinationem, nec talis opinio ullatenus est probabilis sed potiùs improbabilis & falsa.

Hæc conclusio est S. Thomæ *d. quodlib.* 3. *art.* 10. Ubi docet in spectantibus ad finem & bonos mores nemi- 429 nem excusari à peccato erroris, si sequatur opinionem alicujus, Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, autcontra id quod publicè tenetur per Ecclesiæ autoritatem. Et eum sequuntur S. Antonius in 3. *part. tit.* 5. *cap.* 3. §. 9. Angel. Silvest. & alii Summistæ in *ver. Opinio.* Idemque tradit Suarez in 1. 2. *disput.* 12. *sect.* 6. *num.* 11. ubi ponit exemplum in opinione illâ de absolutione absentis reprobata à Clemente VIII. Sanchez in *Decal. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 11. ubi ponit pro conditione opinionis probabilis, ut non contineat errorem; quòd est dicere, ut ab Ecclesiâ non sit rejecta, Castr. Pal. *par.* 1. *disp.* 2. *num.* 4. & alii Recentiores. Quibus adjungi possunt Adrianus.

&

& Corduba suprà *citati num.* 404. dum tradunt opinionem singularem unius viri quantumvis docti & probi nullam facere probabilitatem in his quæ sunt contra Jus Divinum.

Probatur primò hæc secunda conclusio, quia ut ratiocinatur S. Thomas ubi suprà, *si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foveam cadunt.* Matthæi 15. *Cùm sit ars de ætate & qualitate.* Sed quicumque errat, cæcus est in quantum errat. Ergò quicumque sequitur opinionem errantis Magistri in foveam peccati cadit.

Probatur Secundò, quia Constitutiones Canonum & sic determinationes Ecclesiæ singularibus sunt opinionibus præferendæ, ut est casus in hac Decretali secundùm Joan. Andr. Butr. Card. & omnes in Summ. textus. Ergò singularis opinio unius Doctoris contra determinationem Ecclesiæ nullam facit probabilitatem.

Probatur tertiò, quia opinio singularis unius Doctoris non est tenenda, quando communiter ab aliis Doctoribus reprobatur, ut dicemus infrà in tertiâ conclusione. Ergò longè minùs tenenda est quandò reprobatur ab Ecclesiâ, aut illius determinationi adversatur, quia Ecclesia Romana est majoris autoritatis, quàm Doctorum consensus, ut constat ex dictis suprà, *num.* 6. *&* 7.

426 Nec prædictis adversatur, quod sufficiat indocto consilium unius sapientis & probi viri, ut illud sequi possit. Ergo & docto sufficere debet

Primò enim respondent nonnulli apud Azorium *instl. moral. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 7. *quæst.* 5. negando consequentiam, & benè judicio meo: quia jus ignorare licet indoctis, ac rudibus non autem eis, qui suâ prudentiâ instructi *sunt l. Regula ff. De jur. & fact. ignor.*

427 Deindè responderi potest negando antecedens; nam si ille indoctus dubitat de veritate opinionis, aut habet rationem dubitandi, eò quòd audiverit alios aliter opinari, & potest illos consulere, imò & debet, quia ut inquit S. Thom. *d. quodlib.* 3. *art.* 10. in dubiis oportet non citò credere: alioquin ex juris ignorantiâ non excusatur, ut est text. in *d. l. Regula.* §. *Sed juris ignorantiam & in c. Non omnis* 37. *dist.* & tradit Corradus *de contract. quæst.* 100. dicens: *Illiteratus inquirat à litteratis timentibus Deum, & sicut faceret imminente sibi periculo corporalis vitæ, aut rerum, sic etiam & multò magis in periculo animæ.*

428 Aut tali indocto nullum occurrit dubium de veritate opinionis; & nihilominùs non excusatur ex ignorantiâ juris, ut est textus clarus in *c. Per tuas, il.* 3. *de Simon.* ubi ordinatus in Subdiaconum, qui priùs præsentatori suo promisit quod nihil ab eo petereret, in suscepto ministrare, vel ad superiores Ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiam si peccare non crediderit, ut ibi est casus secundùm Joan. Andr. Card. Abbatem, & omnes in *Sum.* & gloss. 1. exponens illa verba textus, *nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexit*; reddit rationem dicens: propter hoc non excusatur, ut benè sequentia notant, quia potuit consulere peritiores: & concordant ibi Host. *num.* 2. 429 *in ver. Illicitum.* Joan. Andr. *num.* 5. & alii communiter. Nec subsilit, quod dicebat quidam Theologus illum textum non habere locum in foro conscientiæ, quia nulla ignorantia invincibilis est peccatum, ut inquit S. Thom. in 1. 2. *qu.* 76. *art.* 2. *in corpor.* Imò enim illa Decretalis expresè loquitur de eo, qui credidit se non peccasse, seu illicitum aliquid commisisse, & ita communiter exponitur à Doctoribus & imponit pœnam, quæ adhicit animam, & ideò dubitari non potest, quin habeat locum etiam in foro interno; præsertim quia ut latè probavi in *c. Si quis num.* 37. *& seq. de Regular.* Absurdum est afferere legem justam humanam, & præsertim Ecclesiasticam non obligare in foro conscientiæ, præterquam in duobus casibus ibi expressis, qui 430 præsenti non applicantur. Neque verò talis dici potest ignorantia invincibilis, sed potiùs vincibilis, ut egregiè declarat S. Thom. loco proximè citato, seu crassa & supina, quæ neminem excusat, *cap.* 1. *de ordinat. ab Episcop. qui renunciat. Episcopat. cap. penultim. de Cleric. excommun.* gloss. *in cap.* 1. *in vers. Nescire, & in vers. Pro hujusmodi negligentia de Cler. per saltum promoto.* Dicitur enim crassa, 431 & supina ignorantia, quando de facili potuit quis scire, & non indagavit, gloss. 2. *in d. c. penult.* Ad hoc bonus textus in *l. Si aviam*, ibi: *Si cum peritioribus tractatum habuisses, facilè cognoscores*, *C. De ingen. & manu.*

Demùm hæc doctrina est ipsius S. Thom. in prælegato 432 *quodlib.* 3. *art.* 10. cujus hæc sunt præcisa verba: *In his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus magistri; in talibus enim ignorantia non excusat*, & infrà: *nec potest excusationem habere propter simplicitatem, si in talibus erroneam opinionem sequatur, in rebus enim dubiis non est de facili præstandus assensus &c.* Loquitur ergo S. Thom. de indocto, qui per simplicitatem, & juris ignorantiam sequitur opinionem errantis magistri, nec dubitat de illius veritate: imò credit eam esse veram; & tamen S. Doctor concludit talem ex simplicitate, & ignorantia hujusmodi in spectantibus ad fidem, & bonos mores à peccato erroris non excusari, & concordant S. Antonin. & alii supracitati *num.* 425.

Et ex his patet defendi non posse opinionem Sanchez citati sub. *num.* 405. qui reprobando Adrianum, & Cordubam existimavit autoritatem unius Doctoris reddere opinionem probabilem, etiamsi contineat errorem contra Jus Divinum ea ratione, quia etiam in hoc est magni ponderis, & momenti autoritas viri gravis, & pii. Etenim si hoc verum esset, Arius quoque, Nestorius, & alii hæresiarchæ, qui antequam condemnarentur ab Ecclesiâ, à multis reputabantur viri graves & docti, sua autoritate fecissent eorum falsas opiniones probabiles. Quod absurdissimum est afferere, ut arguit S. Thomas. *d. quodl.* 3. dicens: *In talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes à peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arii, Nestorii, & aliorum hæresiarcarum, quod falsum est; quia ut Augustinus dicit in* lib. 3. de Doctrinâ Christianâ, *in his consulere debet quis regulam fidei, quàm de scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ autoritate percepit.* Quibus adde quod Abbas Joachimus divinitùs habuit donum intelligentiæ, & spiritum prophetiæ, & super Daniele prophetavit Ordinem Prædicatorum, & Minorum, ut inquit Jo. Andr. in *c. Damnamus num.* 9. *sup. de Summ. Trinit & fid. Cathol.* & fuit vir doctrina, & pietate clarus, nec fuit hæreticus, sed erraticus, ut ibi plenè scripsi *num.* 6. *&* 26. & tamen nemo auderet affirmare opiniones erroneas Joachimi fuisse probabiles propter ejus autoritatem, & à peccato immunes fuisse qui secuti sunt illius errores antequam essent damnati ab Innocentio III. in generali Consilio, ut in prædicta Decretali *Damnamus.* Ergò absonum est afferere autoritatem unius viri quantâlibet sanctitate & doctrinâ polleat reddere opinionem probabilem, quamvis contineat errorem Juris Divini. Demùm si opinio singularis errantis magistri est improbabilis & vitiosa, quando est contra constitutionem Ecclesiæ, ut superiùs probatum est *num.* 425. quantò magis quando est contra legem Dei? Et idemmet Sanchez sibi contrarius videtur hanc veritatem agnovisse in *Decal. tom.* 1. *lib.* 1. *d. c.* 9. *num.* 11. dùm dixit, ad hoc ut opinio censeatur probabilis, oportere ut communiter reputetur non continere errorem. Quomodò ergò fieri potest ut probabilitatem habeat opinio errantis magistri, si ad esse probabilitatis requiritur, ut errorem non contineat?

Tertia conclusio est, sola autoritas unius Doctoris non 435 reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum eam tenendi, & secundùm illam operandi, si in contrarium sit communis opinio, ita tenent Bart. Bald & Legistæ in *l.* 2. *C. de pœn. Judic. qui malè judicavit.* Innoc. Joan. Andr. & Canonistæ *hic* & in *c.* 1. *sub eod.* & communiter Doctores suprà copiosè relati in 3. *quæstione in* 21. *fundamento pro parte negativa num.* 276. Et probatur autoritate Aristotelis alias citati in 1. *Topic. c.* 1. dùm ait: *Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus, vel pluribus.* Ergò à contrario quæ videntur uni tantùm, minimè sunt probabilia. Item probatur *in lectione* 1. ibi: *Sanè crebrior apud veteres opinio est ff. De offic. Quæst. & in c. Novimus*, ibi *& quorumdam est opinio à pluribus approbata de ver. signif.* Item probatur ratione, quia communis sententia facit rem claram & apertam. Decian. *cons.* 2. *num.* 76. *volum.* 1. integrum enim est judicium quod plurimorum sententiis confirmatur, *c. Extra conscientiam* 64. *dist. c. Prudentiam*, §. *Illa quippè de offic. deleg.* Quòd si vox populi, vox Dei: quantò magis vox sapientum communiter consentientium? Ad hoc, *c. De quibus*, junctâ glossâ *in vers. Seniores* 20. *dist. & l. ult. C. de fideicom.* Confert quod 436 notat Innoc. in *c. Inquisitionis, num.* 5. *de accusat.* ubi ait vocem communem præferri dictis paucorum & quod scripsit Bald. *in cons.* 112. *incip. De generali naturâ, num.* 7. *lib.* 2. videlicet, raro benè loquitur qui contra omnes loquitur & quod notat Petrus Hispanus in *Summul. tract.* 6. *in c. de redargut.* & falsò, ubi dicit: *Inopinabile est quod est contra opinionem omnium vel plurium, vel maximè sapientum*; Et hic junge quæ dicentur in sequenti conclusione, *num.* 442. 437 Verumtamen, ut inquit Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 7. *num.* 39. Non dicitur communis opinio, quæ plures Doctores eam asserentes habet, nullâ disputatione præmissâ; sed perfunctoriè; & ut aiunt, per transennam illam sequentes. Et concordat Alciatus *de præsumpt. reg.* 1. *præsumpt.* 51. *num.* 2. *vers. Item intellige*, Cardin. Mantic. *de conjecturis ultim. volunt, lib.* 11. *tit.* 3. *num.* 4. Thomas Sanchez *in Decal. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 9. ubi similiter ait; non dicitur autem communis ex Autorum numero, qui priorum vestigia instar ovium sequentes, nullâ discussione præmissâ eam affirmant; sed communis dicetur si pauciores Doctores habeat qui utriusque partis rationibus discussis & perpensis, illam affirment. Et idem monuit Bassæus *in Floribus* 438

Theologiæ moralis in ver. Conscientia, num. 8. §. *Ut opinio cognoscatur*, in hæc verba : *Opinionem probabilem non facit multitudo Doctorum eam sequentium, si eam non confirment optimis rationibus, quia negare non possumus turbam Doctorum aliquando amplecti opinionem absque delectu rationum,*
437 *aut saltem rationibus non exactè ponderatis.* Undè optimè Navar. in *Manual. cap.* 27. *num.* 289. ait : *Communiorem censeri opinionem approbatam à sex, vel septem autoribus Classicis rem ex professo tractantibus, quàm à quinquaginta solâ ferè pejorum autoritate ductis.* Allegat Alexandrum *cons.* 202. *Viso themate num* 7. *lib.* 7. & consentiunt Sanchez *de Matrim. tom.* 1. *lib.* 3. *disp.* 44. *num.* 2. & Paulus Comitolus & ante eos Joan. Major. quorum verba superiùs retulimus in 3. *qu. num.* 348.

438 Limita nunc tertiam conclusionem superiùs firmatam, ut procedat si rationes opinionis singularis, ut opinionis communis sint æquales, vel quasi æquales, tunc enim explorati juris est opinionem singularem unius Doctoris nullam facere probabilitatem contra opinionem communem : secùs verò si opinio unius Doctoris ita resolveret argumenta contraria & confirmaret sua, ut suam redderet aut certam, aut longè probabiliorem, tunc enim esset sufficiens fundamentum eam tenendi, & secundùm illam operandi etiam contra communem. Hanc limitationem admittunt communiter omnes Theologi, ut attestatur novissimè Candidus Philalethus in *tract. De opinionum praxi quæst.* 8. *pag.* 158. *vers. Dico primo* & in specie eam tenent Vasquez in 1. 2. *qu.* 19. *art.* 6. *disp.* 62. *cap.* 4. *in princ.* Azorius *Instit. moral. lib.* 2. *cap.* 17. *quæst.* 6. Salas 1. 2. *qu.* 21. *disp. unic. sect.* 7. *num* 74. & alii apud Sanchez *in Decal. tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 9. *num.* 10. & consentiunt Jurisperiti, qui unanimiter tradunt communem opinionem non esse attendendam, cùm contraria melioribus rationibus, & argumentis probatur. Ita Joan. Andr. Abb. & Felin. in *cap.* 1. *sub. eod.* & complures alii, quos supracitavimus in 3. *qu. num.* 276. quibus addimus Rotam *decis.* 501. *post princ. par* 1. *diverj.* Seraph. *decis.* 1360. *à num.* 2. & in Romanâ de Ghezzis 9. Februarii 1635. coram Card. Panzirolo, & sæpe alias : & probatur efficaciter in *d. l.* 1. §. *Sed neque, C. de ver. Jur.*
439 *enucl. in cap.* 1. *de iis quæ sunt à major. par. Cap. & in c. Sanè quippè* 9. *dist.* Quinimò justius, & æquius est illi sententiæ inhærere, quæ melioribus rationibus fulcitur, etiamsi Imperator sit in opinione contraria, *l. Æmilius. ff. De Minor.* Dec. *cons.* 219. *Visis his in princ.* Quò enim quis magis ratione nititur eo majoris autoritatis ejus ver-
440 ba esse videntur, ut legitur in §. 1. *dist.* 20. Undè Augustinus dicebat : verbo credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ut refertur in *cap, Videz* 23. *q.* 6.

441 Cæterùm admonendi sumus in hoc, magnâ cum circumspectione & cautelâ procedendum esse : ne crebrò & passim à communi opinione recedamus sub prætextu, quòd contraria sit probabilior ; nam ut inquiunt Angelus in *ver. Opinio num.* 1. Silvester, *ibidem num.* 2. Non licet à communi sententiâ recedere, nisi habenti pro se rationem certam & convincentem ; & Salon. in 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 4. *controv.* 2. *in ult. notab.* scripsit eos qui in rebus moralibus parùm versati sunt, non posse tutâ conscientiâ quod in uno vel altero Doctore invenerint, sequi ; quia potest illis probabilis videri ea sententia, cùm tamen apud peritos non talis habeatur : quare concludendum est cum Hostien. in *cap.* 1. *in fin. sup. eod.* videlicet communem opinionem semper esse tenendam : nisi notoriè maledicat vel rationabiliter convincatur ; & concordant ibi Joannes Andreas itidem in fin. & reliqui omnes : ut fusiùs dictum est suprà in eodem 21. fundamento, *num.* 276.

442 Quarta conclusio à præcedenti non absimilis. Sola autoritas unius Doctoris non reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum opinandi & rectè operandi, quandò in contrarium sunt plures Doctores æqualis vel majoris ponderis. Ita Joannes Major. *in* 4. *quæstione* 3. *prol. concl.* 5. ubi ait : *Duobus circumspectis major fides datur quàm uni, tribus quàm duobus, quatuor plusquàm tribus ; & sic sine fine.* Et probatur, quia secundùm Philosophum aliàs citatum 1. *Topic. cap.* 1. & S. Thomam *in opusc. de fallac. cap.* 2. *Probabilia sunt quæ videntur omnibus vel pluribus.* Ergò quæ videntur paucioribus, non sunt probabilia. Item probatur in *c. in Canonicis* 19. *dist.* ubi Augustinus ait : *In eis verò* (scilicet Scripturis Canonicis) *quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat ea quæ plures graviores que accipiunt, eis quæ pauciores minorisque autoritatis Ecclesia tenent.* Item probatur ex verbis Edicti Theodosii Imperatoris superiùs relatis in tertiâ quæstione in 22. fundamento pro parte negativâ : videlicet, *Ubi diversæ sententiæ proferuntur : potior numerus vincat Autorum ; vel si numerus æqualis sit, ejus partis præcedat autoritas in quâ excellentis ingenii vir Papinianus emineat, qui ut singulos vincit, ita vedit duobus*, facit textus in *c. Prudentiam* §. *Illa quippè*, ibi : *Duobus quàm uni, tribus quàm duobus de offic. deleg. & in l. Duo ex tribus, ff. De re judic.* Item probatur ratione, quia cum pro unâ parte sint plures Doctores æquales vel majoris ponderis & pro aliâ pauciores : necesse est ut statera intellectûs declinet in eam partem quæ majori pondere autoritatis prægravatur, cùm secundùm Philosophum in 2. *de animâ text.* 153. opinari non sit in nobis, ut fusiùs explicatum est suprà in tertiâ quæstione in primo fundamento partis negativæ, *num.* 257. Demùm cùm opinio in quâ rationes sunt æquales, sed præponderant Autores ; sit probabilior, ut in 1. *Topic. d. c.* 1. Hæc tertia conclusio probatur omnibus fundamentis, quibus in tertiâ quæstione probatum est in conflictu opinionum eligendam esse probabiliorem.

Procedit tamen hæc conclusio, ut prædixi ; in eo tantùm 443
casu in quo rationes utrinquè sunt æquales vel quasi ; tunc enim opinio unius non est opinabilis contra opinionem plurium æqualis vel majoris gravitatis ; secùs verò si opinio unius esset verior, seu probabilior & validioribus rationibus munita ; quia tunc præferenda esset opinioni nedùm plurium, sed etiam communi : ut pluribus probatum est in præcedenti conclusione, *num.* 438.

Quintæ conclusio : Autoritas unius vel alterius aut etiam 444
plurium Doctorum non reddit opinionem probabilem : ita ut sit sufficiens fundamentum opinandi & operandi, quandò in contrarium sunt totidem Doctores æqualis ponderis & rationes utrinquè sunt pares : Imò intellectus, nec moraliter nec physicè potest eligere utramque vel alteram, quia secundùm Philosophum sæpiùs citatum in 2. *de animâ text.* 153. Non habet libertatem ad libitum opinandi ; sed in æquilibrio autoritatem utrinquè æqualium & rationum æquè probabilium & sic in paritate contrariorum motuum cogitur quiescere & remanet suspensus ac dubius : ut pluribus argumentis ad hominem probatum est suprà in 2. *quæstione, in primâ conclusione pro parte negativâ, à numero* 125. *usque ad numerum* 171. & præsertim in 1. 2. 14. *&* 16. *fundamentis, num.* 162. & in hoc dubio tenetur ex Præcepto sequi opinionem tutiorem : ut ibidem latissimè firmatum est in 2. conclusione ab eodem *numero* 171. *usque ad num.* 191.

Sexta conclusio : Cùm pro unâ parte sunt Doctores nu- 445
mero plures, & pro contrariâ graviores, censentur esse æqualis autoritatis, ut est tex. singularis in *d. c. In canonicis, in fin.* 19. *dist.* ubi Augustinus ait : *Si autem alias* (scilicet canonicas scripturas) *invenerit à pluribus alias à gravioribus haberi* (quamquam hoc inveniri vix possit) *æqualis tamen autoritatis eas habendas puto.* Ratio est, quam ibi reddit 446
gloss. *in vers. Plures* : quia dignitas personarum compensatur cum numero, & est simile in testibus, ut *cap. In nostra, de testib. & in creditoribus*, ut *l. Majorem ff. De pactis.* Et patet exemplo stateræ, quæ si in unâ parte habeat unicum pondus unius libræ, & in aliâ duodecim distinctas unius remanet æquilibris, & in neutram partem inclinatur. Sic intellectus si pro unâ parte habeat plures autores, & pro aliâ graviores, & rationes utrinque sint æquales, in hâc paritate contrariorum motuum neque in hanc, neque in illam partem declinare potest, sed cogitur quiescere, & remanet suspensus, ac dubius. Et in hoc dubio non habet facultatem eligendi utramque opinionem, vel alteram, cùm opinari non sit in nobis, sed tenetur omninò sequi partem tutiorem, ut dictum est in præcedenti conclusione.

Septima conclusio est : Cùm pro unâ parte stat opinio 447
unius vel alterius, aut plurimorum Doctorum, & pro aliâ stant totidem autores, qui tamen sunt magis fide digni, & majoris ponderis rationes verò utrinque sunt æquales, vel quasi æquales, & tunc autoritas Doctorum minoris ponderis non reddit opinionem probabilem, ita ut sit sufficiens fundamentum opinandi & operandi. Imò ut inquit Paulus Comitolus *lib.* 5. *quæst.* 17. nisi quis habeat conscientiam, seu fidem quod illi doctores, quos sequitur, sint magis fide digni, quàm alii, peccat illos sequendo, qui sentiant pro parte periculosâ. Probatur in *d. cap. In canonicis, in fin.* 19. *dist.* nam ibi Augustinus dicit ; *Scripturas canonicas, quarum aliæ recipiuntur à pluribus, & aliæ à gravioribus, æqualis autoritatis esse habendas*, nimirum quia gravitas æquipollet numero, & fit æquilibrium, ut dictum est in conclusione præcedenti. Ergò si pro utrâque parte sint numero pares, sed pro unâ sint graviores, non fit amplius æquilibrium, sed præponderat pars illa, in quâ graviores reperiuntur, sicut si in dexterâ parte stateræ sint duodecim distinctæ unciæ, & in parte sinistrâ duodecim distinctæ libræ, proculdubio numerus unciarum ut cumque æqualis minimè æquipollet ponderi duodecim librarum, sed libræ unciis præponderant : Item probatur ex præcitato loco Aristotelis 1. *Topic. cap.* 1. ubi habetur *probabilia esse quæ videntur sapientibus, vel pluribus, vel maximè notis, atque præcipuis*, ut ibi explicat Alexander, & Boetius *de differ. Topic. cap.* 4. *post principium.* Ergò in paritate numeri sapientum solùm maximè noti, & præcipui reddunt opinionem probabilem. Ac demùm probatur omnibus motivis, quibus in 3. quæst. probatum est in conflictu opinionum

sequendam esse magis probabilem & præsertim ex illo, quod non sit liberum opinari, de quo suprà n. 257. Ergò nec physicè opinari possumus, nisi illam partem, quæ habet graviora motiva : & consequenter in paritate rationum utrinque probabilium, ubi sunt autoritates majoris
448 ponderis, illam partem opinari necesse est.

Octava & ultima conclusio : Autoritas unius gravis Doctoris reddit opinionem probabilem & est fundamentum sufficiens eam tenendi & ad praxim deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctor & utrinque sint rationes æquè probabiles. Ratio hujus conclusionis est, quia rationes opinionis autoritate munitæ præponderant rationibus æquè probabilibus alterius opinionis autoritate destitutæ : Nam ut inquit S. Thom. in 1. 2. *quæst.* 13. *art.* 6. *ad.* 3. Nihil prohibet si aliquando duo æqualia proponantur secundùm unam consideratione m, quin circa alteram consideretur aliqua conditio, per quam emineat & magis flectatur voluntas in ipsum, quàm in aliud. Undè in æquilibrio rationum opinio cui favet autoritas, judicari debet probabilior & consequenter hæc conclusio probatur omnibus 42. fundamentis, quibus in 3. *quæst.* probatum est ex duabus opinionibus oppositis probabiliorem esse eligendam. Confert text. in *c. fin. de Presbyt. non baptiz.* Ubi in quæstione. An Ordinatus, ante Baptismum recipiat Ordinis characterem, referuntur rationes hinc indè probabiles & tandem præeligitur sententia cui favet autoritas Concilii. Item confert dictum S. Bonaventuræ suprà citati, *num.* 423. videlicet, *pondus autoritatis inclinat ad actum, præcipuè si grave sit.* Ergò cùm statera intellectus habeat rationum pondera utrinque æqualia & in alterâ lance ultra pondus rationum habeat etiam pondus autoritatis, necesse est ut inclinetur in eam partem, in quâ pondera simul juncta
449 sunt graviora. Sicut cum probationes ex utraque parte sunt æquales omnio & pares quælibet minima præsumptio vel probatio pro unâ parte facit illam prævalere, ut notat. Alex. *cons.* 236. *Perspectis, num.* 6. *vers. Et quælibet probatio levis etiam minùs legitima lib.* 6. Allegat Baldum post glossam in *cap.* 1. §. *Si duo de pace tenend. in usib. feudor.* & idem Alexand. *cons.* 112. *In causâ num.* 8. *in fin. lib.* 4. Marsil. *singul.* 271. *Testis de auditu.*

Itaque pro coronide concludamus ita demum autoritatem unius Doctoris in moralibus efficere opinionem probabilem, ita ut liceat eam tenere & ad praxim deducere, si sex conditiones infrà scriptæ simul concurrant.

Prima est, ut Doctor ille sit in morali materiâ peritus & timoratæ conscientiæ, ut constat ex dictis suprà in princip. hujus quæstionis *num.* 403. alioquin ejus autoritas nihil conferret ad probabilitatem, sed vis tota constituenda esset in momentis rationum, *arg. l.* 1. §. *Sed neque, C. De veter. Jur. enucl.*

Secunda est, ut articulo examinato moveatur non levibus fundamentis ; nam autoritas rationibus destituta nihil habet probabilitatis secundùm ea ; quæ dicta sunt suprà à *num.* 406. usque ad *num.* 418.

Tertia est, ut opinio illa non contineat errorem contra Legem Dei vel Ecclesiæ, ut patet suprà in 2. *conclusio, num.* 425.

Quarta, ut non sit contra communem aliorum opinionem, ut in 3. & 4. *conclus. num.* 433. & 442. nisi opinio singularis sit verior, ut *num.* 438.

Quinta, ut opinio unius Doctoris non habeat contra se opinionem æquè probabilem, eò quòd in oppositum sit alius Doctor paris autoritatis ; & rationes utrinque sint æquales : nam eo casu ex æquilibrio ; & æqualitate contrariorum motuum mentis oritur propriè dubitatio ; & ideo ex præcepto oportet sequi partem tutiorem, ut patet ex dictis suprà in 5. & 6. *conclus. num.* 444. *&* 445.

Sexta & ultima conditio est, ut contraria opinio non sit magis probabilis, quia tunc tam Physicè, quàm moraliter necesse est illam sequi secundum ea quæ dicta sunt sup. in 7. & 8. conclusione *num.* 447. *&* 448. & latissimè Probatum est quadraginta duobus fundamentis. in 3. *quæst.* principali per totam.

Qui verò his conditionibus non concurrentibus in materiâ morum sequitur opinionem unius Doctoris pro parte periculosâ, is planè agit contra conscientiam & dictamem rationis ; & ideò ædificat ad gehennam, ut *c. Per tuas il.* 2. cùm ibi notatis per Abb. & Doctores *de Simon.* & *c. Quoniam omne de præscript.* & fusiùs dictum est suprà in 3. qu. *num.* 260.

Quæ tamen omnia reverenter subjicio determinationi, ac censuræ Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Et ex his absolutus sit præsens tractatus de opinione probabili ad laudem Dei omnipotentis, qui est gloriosus in sæculâ. Amen.

DE CONSTITUTIONIBUS

Innocentius III. Senon. Archiepiscopo & Episcopo, Trecen.

CAPUT VI.

CUm omnes : & infrà. Ad audientiam nostram pervenit, quòd Trecenses Canonici novum fecerunt in Trecensi Ecclesiâ constitutum, ut eis tam in præsentiâ quam in absentiâ redditus suos ex integro percepturis, qui in eâdem Ecclesiâ post illam constitutionem fuerunt vel de cætero fuerint instituti, redditus in absentiâ non percipiant ; sed tunc solùm cùm fuerint residentes : cùm secundùm Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt etiam ut (cùm singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas dùm vixerint possidentibus ; vineæ decedentium ad successores non transeant ; sed proventus earum inter singulos dividantur. Cùm igitur quòd quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo : & sapientis dicat autoritas Patere legem quam tu ipse tuleris, mandamus quatenùs antiquos Canonicos junioribus & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum quàm vinearum coæquetis antiquis, secundùm priorem consuetudinem usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam vel secundùm rationabilem institutionem in posterùm observandam.

SUMMARIUM.

1 *Intellectus triplex hujus cap. & num. seqq. usque ad num.* 11.
2 *Constitutio Capituli super his quæ pertinent etiam ad Episcopum, sine Episcopo facta non valet.*
3 *Capitulum sine Episcopi consensu non potest statuere super residentiâ.*
4 *Nec super statu Ecclesiæ.*
5 *Consuetudo non inducitur per observantiam juris communis.*
6 *Rescripti vel privilegii idem continentis quod jus commune, non oportet mentionem facere in secundo rescripto vel privilegio.*
7 *Idem in statuto vel consuetudine.*
8 *Constitutio Capituli quæ non est communis omnibus &*